

Het houten schooltje - Harm Eggens
Eerste kwartaal 1924 - Belediging
Truus Kromsigt en Jo Weijers
Wilhelminastraat (deel 2)

Kroniek

- maart 2024
- jaargang 33 - nummer 91
- losse nummers € 6,50

Tijdschrift Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

Bestuur

Peter Kraan, voorzitter, De Hietbrink 46, 7824 XT Emmen, 06-38358941, pmkraan99@gmail.com.

Henk Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 06-25186205, henderik.jeurink@gmail.com.

Albert Oost, penningmeester, ledenadministrateur en webmaster, Amsterdamscheveldlaan 1, 7887 VD Erica, 06-10061012, aoost3@kpnplanet.nl.

Sake H. Dijkstra, bestuurslid, Ripperdalaan 5, 9321 AH Peize, 050-7851310, sakehennie@gmail.com.

Gré Tiben-Tolner, bestuurslid, Hoofdkanaal o.z. 146, 7881 VR Emmer-Compascuum, 06-15688141, gretiben@hotmail.com.

Geert Schutrups, vicevoorzitter, Parklaan 7, 7822 EA Emmen, 06-55122978, parklaan7@home.nl.

Roelienke Weerink, bestuurslid, Rooseveltstraat 6, 7844 LN Veenoord, 06-14584162, roel_1976@hotmail.com.

Redactie

Albert Eggens, redactiesecretariaat, Spitaalzoom 54, 7813 DL Emmen, 0591-859087. Gelieve kopij te zenden aan: alberteggens@hotmail.com.

Contact

- Website Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe:

<https://hvzod.org>.

- Volg ons op Facebook: <https://www.facebook.com/Hist.Ver.Zuido.Drenthe/>

- Algemeen emailadres:

henderik.jeurink@gmail.com.

Lid worden van de

Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe?

Het lidmaatschap bedraagt voor 2024 € 20,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra. Schrijf u in op:

<https://hvzod.org/lid-woorden/>

of mail: aoost3@kpnplanet.nl.

Contributie

Jaarlijks wordt in februari de contributie via factuur of per incasso geïnd.

Bankrelatie

Rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15, Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe.

Omslag: Hunebed D42 bij Westenesch met zicht op de stedelijke horizon van Emmen in 2023.

(Foto Ina Meilink)

door
Albert Eggens

Redactioneel

Met trots presenteert de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe het vernieuwde uiterlijk en formaat van ons tijdschrift. De redactie is van mening dat de leesbaarheid van de artikelen in de *Kroniek* door deze wijziging verder wordt vergroot.

De prachtige foto op de voorkant kan als een verbinding tussen het verleden en het heden worden gezien. Duizenden jaren geleden bouwden de toenmalige bewoners van onze regio hun grafmonumenten op zandhoogten langs de randen van het veenmoeras en op de achtergrond is de skyline van het moderne Emmen te zien.

Verder worden er in het tijdschrift twee kleuren gebruikt die goed aansluiten bij de kleuren op het voorblad: groen en bruin. Beide kleuren hebben veel symboliek in zich. In het tijdschrift wordt de kleur groen gebruikt bij de hedendaagse geschiedenis, de verhalen vanaf 1945 en bij mededelingen van het bestuur. De kleur bruin wordt gebruikt voor onderwerpen die voor 1945 hebben plaatsgevonden.

Inhoudelijk begint dit nummer met een interview van Marscha van Noesel met gepensioneerd docent tekenen en kunstschilder Harm Eggens over zijn grote passie tekenen en schilderen. Daarna schrijft Jan Wanders over de gevolgen van de Leerplichtwet uit 1901 voor het lager onderwijs in het veengebied bij Zwartemeer. Piet Naber leest voor de rubriek '100 Jaar geleden' de *Emmer Courant*. Dit keer schrijft hij over een aantal opvallende gebeurtenissen uit het eerste kwartaal van 1924. In de rubriek 'Criminaliteit in de gemeente Emmen (1910-1924)' behandel ik belediging en aanverwante misdrijven, zoals smaad en het indienen van een valse aanklacht. Hierna vindt u een vervolg op het artikel van Gerben Dijkstra uit de *Kroniek* van december 2023 over longarts Truus Kromsigt en haar partner, de schilderes Jo Weijers. De redactie had toen tevens om extra informatie over het paar gevraagd. Daar is op gereageerd en naar aanleiding daarvan heeft Marscha van Noesel twee dames geïnterviewd die destijds als jonge meiden voor Kromsigt werkten. Tenslotte schrijven Gerben Dijkstra en Henk Vos opnieuw over de uitbreiding van het dorp Emmen aan de westzijde van de Wilhelminastraat.

Inhoudsopgave

Marscha van Noesel	<i>Kijk je naar toen, dan zie je het nu</i> - Een getekend Drents landschap voor de toekomst bewaard: Interview met Harm Eggens	1
Jan Wanders	Het houten schooltje op het Oosten	5
Piet Naber	<i>100 Jaar geleden</i> - Eerste kwartaal 1924	10
Piet Naber	Afscheid van de redactie	14
Albert Eggens	<i>Criminaliteit in de gemeente Emmen (1910-1924)</i> - Belediging	15
Marscha van Noesel	Truus Kromsigt en Jo Weijers ... Een vervolg ...	22
Gerben Dijkstra en Henk Vos	Wilhelminastraat (deel 2)	25
Henk Jeurink	<i>Verenigingsnieuws</i>	28

Productie & opmaak:

Uitgeverij Drenthe, Beilen - www.uitgeverijdrenthe.nl

Druk: Scholma Print & Media, Bedum

@UitgeverijD

Oplage: 1500 exemplaren

Een getekend Drents landschap voor de toekomst bewaard

Sinds enige tijd wonen Harm Eggens (82) en zijn vrouw Aly in Emmen. Een appartement is wel wat wennen als je vele jaren in een boerderij in Erm hebt gewoond. Daar had Harm zijn eigen atelier met veel ruimte voor zijn indrukwekkende productie van honderden tekeningen en schilderijen.

*Harm Eggens:
“Wat ik zie, wil ik tekenen.”*

Geen wonder dat zijn kasten nu uitpuilen van zijn werk. Gelukkig niet allemaal op linnen in lijsten, anders had hij er nog een appartement bij moeten hebben. Voor zijn tekeningen, lino'sneden en etsen van gezichtsbepalende gebouwen en boerderijen, van landschappen in Nederland, maar vooral in de omgeving van Sleen, Zweeloo en Emmen, gebruikte hij diverse materialen zoals plakkaatverf, olieverf, aquarelverf, Oost-Indische inkt, conté- en kleurpotloden.

Hij heeft vanaf zijn jonge jaren niets anders gewild dan tekenen. Het was dan ook vanzelfsprekend dat hij tekenleraar zou worden. Zijn eerste tekeningen maakte hij in zijn kinderjaren. Zijn vader tekende wat voor en hij tekende het precies zo na. Hij zei dat zijn vader goed kon tekenen, maar dat was niet zo. Nee, Harm zag zijn eigen tekeningen en wist: dit is mijn toekomst. Vooral toen hij op de lagere school in 1953 een landelijke tekenwedstrijd won, die was uitgeschreven door de Spaarbank en Veilig Verkeer. De opdracht was: teken een kind met een spaarbankboekje in de hand op de autopod. Harm tekende het kind op de autopod op de snelweg. Jantje spaart wel zijn geld, maar niet zijn leven was het motto. Ook in die jaren was stappen op de snelweg levensgevaarlijk. Dat was een wijsheid voor het leven: Geld is minder belangrijk dan je gezondheid. De school ontving 150 gulden als prijs voor de teke-

Boven: Harm Eggens bij zijn kunstwerken.

(Foto Marscha van Noesel)

Rechts: De tekening in 1953 van de jeugdige Harm, waarmee hij een tekenwedstrijd won.

(Collectie Harm Eggens)

Harm Eggens, Ja-knikker Stieltjeskanaal-Vlieghuis, aquarel, 1979, 31x46, nr. 1-42.

Harm Eggens, Café Kooiker Nieuw-Amsterdam, pentekening, 2000, 50x65, nr. 2-20.

ning van Harm. Van de Boerenleenbank kreeg Harm vijf gulden op zijn spaarekening. Meester Braam nam Harm mee naar De Bray in Emmen en schonk hem persoonlijk een tekendoos, een olieverfdoos, penselen en een tekenblok.

“Vanaf die tekenwedstrijd werd mijn talent onderkend. Om te beginnen door juf Lamberts, de onderwijzeres op de lagere school. Zij was in november 2022 aanwezig bij de opening van mijn overzichtstentoonstelling in Zweeloo. Dat was wel heel bijzonder. Ze is nu 94 jaar!”

De kunst van het tekenen zit helemaal niet in zijn genen. Zijn beide kinderen hebben andere keuzes gemaakt, de dochter voor de gezondheidszorg en de zoon voor de universiteit om geschiedenis te studeren. Hij is de enige in de familie die van nature kan tekenen. Hij wilde tekenleraar worden, maar daar moest nog wel het een en ander voor gebeuren. Hij had immers alleen de Ambachtsschool

(1955-1957), zoals de Technische School vroeger heette. Na die Ambachtsschool heeft hij nooit meer een dagopleiding gevolgd. Hij ging in 1957 naar het laboratorium van de Nelf Verffabriek in Groningen. Daar kwam hij na zijn militaire dienst weer terug. Hij leerde er alles over de (on)mogelijkheden van het product verf. “Verf is een heel interessant middel. Het werkt op alle materialen anders. Verf op hout, metaal of steen heeft steeds andere bindmiddelen nodig. Ook alle kleuren tussen wit en zwart kun je in alle gradaties maken. En die kennis kwam mij als tekenleraar natuurlijk heel goed van pas.” Tekenleraar werd hij pas na het behalen van de benodigde aktes om op het gewenste opleidingsniveau te komen. Hij begon zijn loopbaan als tekenleraar in Utrecht, maar kwam later aan de technische school in Musselkanaal terecht. Zijn vroegere leraar De Grip vroeg Harm om hem in 1980 op te volgen als tekenleraar aan de Technische School in Emmen.

Harm Eggens, Boerderijen Oostersebos, Schoonebeek, linoleumsnede, 1974, 37x50, nr. 2-03.

Harm Eggens, NH-kerk Emmen, zuidzijde, pentekening, 1967, 47x38, nr. 3-05.

Harm Eggens, Kerk van Emmen, noordzijde, pentekening, 1998, 32x25, nr. 10-5-3.

Van 1971 tot aan zijn pensioen in 2003 heeft hij niets anders gedaan dan jonge mensen de liefde voor het tekenen bij te brengen. Intussen verdiepte hij zijn kennis steeds verder. "Ik werd vroeger naar de ambachtsschool gestuurd, omdat ik goed kon tekenen. Aan dat vak besteedden ze vroeger in die opleiding veel aandacht. Ik kreeg er les in huis- en decoratie schilderen. Later deed ik de avondopleiding aan de academie Minerva. Daarnaast ging ik in de avonduren naar kunstenaar Berend Hoving. Die was toen zelf al met pensioen."

Intussen stond zijn atelier in Erm ook open voor volwassenen die wilden leren tekenen en schilderen. "Het moeilijkste vond ik de opleiding in perspectief. Dat is een wiskundige invalshoek die ik echt ingewikkeld vind. Ik moest er wel examen in doen. Dat is ook wel gelukt."

In 1989 kreeg de toenmalige burgemeester Appeldoorn van de voormalige gemeente Sleen het eerste

exemplaar van Harms kunstkalender: zes bladen met reproducties van zijn aquarellen. Bij de reproducties stonden ook gedichten van Gerrit Kuipers en Jannie Alberts-Hofman afgedrukt.

Harm kan terugkijken op een rijk leven. Nu hij samen met Aly in een appartement woont, heeft hij toch nog ruimte gecreëerd om te kunnen blijven tekenen. Straks als het weer redelijk weer is trekt hij er op uit om in de buitenlucht te werken. Landschappen in Drenthe ontkomen niet aan het oog van meester tekenaar Eggens. 'Drenthe is zo mooi,' schreef Vincent van Gogh ooit aan zijn broer Theo, 'als ik geweten had dat ik hier niet kon blijven was ik er liever niet geweest.' Daarom blijft Harm in Drenthe om gedurende alle jaargetijden de natuur te blijven volgen of het nu zomer of winter is. En als zijn twee kleinkinderen komen doen die niets liever dan tekenen. Voor de kinderen maakt hij voor allerlei feestdagen ook getekende objecten. Voor Kerst

Harm Eggens, Westerse bos, Schoonebeek, gekleurd conté, 2009, 50x31, nr. 9-13.

Harm Eggens, Luifelplan Voorstreek Nieuw-Amsterdam, pentekening, 1979, 42x16, nr. 10-5-6.

Harm Eggens, LTS, Stationsstraat Emmen, olieverf, 1991, 70x50, nr. 22-48.

Harm Eggens, Oorkonde einde van de LTS, aquarel, 1994, 44x66, nr. 22-15.

en Nieuwjaar tekent hij wenskaarten en voor Pasen maakt hij tekeningetjes van gekleurde eieren of kleine driedimensionale objecten die met de feestdag te maken hebben.

Zijn atelier is nu een kamer. Aan de muren hangen zijn ingelijste landschapsschilderijen. Er is geen plekje meer vrij. Boven op een kast liggen de andere honderden tekeningen en schilderijen. Hij is niet bang dat zijn levenswerk na zijn dood verloren gaat, want eens moet je wat je in decennia hebt verzameld toch opruimen. Harm heeft de gemeente Coevorden bereid gevonden zijn werk niet alleen te fotograferen en op de website¹ te plaatsen, maar ooit komt het allemaal in het archief te liggen. Zo blijft het landschap zoals het was, toen er nog vee graasde, oude boerderijen stonden of landweggetjes langs de dorpen kronkelden voor later bewaard. Waar nu of later snelwegen en fly-overs zijn gebouwd en klimaatverandering flink heeft huisgehouden kunnen generaties mensen lang dankzij het door Harm getekende Drentse landschap zien hoe het toen was.

Website.

De collectie van Harm Eggens is op internet te bekijken: <https://geschiedeniscoevorden.nl/search/node/Harm%20eggens>.

Harm Eggens bij een schilderij in 2024.
Harm Eggens, Zuidbargerstraat 10, olieverf, 2020, 60x80, nr. 22-05. (Foto Marscha van Noesel)

Het houten schooltje op 'het Oosten'

De leerplichtwet werd op 30 maart 1900 met slechts een meerderheid van één stem in de Tweede Kamer aangenomen en trad op 1 januari 1901 in werking. Kinderen van zes tot twaalf jaar oud werden verplicht om naar school te gaan. Dat bracht ook in het veengebied bij Zwartemeer een verandering teweeg. Het was dan ook niet vreemd dat Drenthe in 1901 verhoudingsgewijs het grootste aantal analfabeten onder de soldaten in het leger had.

Aanvankelijk dachten de veenarbeiders die op het hoogveen woonden dat het nog wel zou meevalen met die leerplicht en haalden hun schouders er voor op. 'Ze doen er toch niets op' en 'Het is alleen maar bangmakerij' was de reactie van velen. Voor de gemeente Emmen die al een tekort aan schoolgebouwen had om de kinderen van goed onderwijs te kunnen voorzien betekende het dat er gebouwd moest worden. Voor 1900 was het helemaal niet zo vanzelfsprekend dat de kinderen naar school gingen. Er werd door de arbeiders in het veen niet veel verdiend en de kinderen moesten vaak al jong meehelpen om de kost te verdienen. Ook bij het oogsten en bij het oppassen en

verzorgen van vee moesten de kinderen meehelpen. Daar kwam nog bij dat het veelal grote gezinnen waren met soms wel tien kinderen en de oudste kinderen de zorg voor de kleintjes hadden. Dit zou gaan veranderen. Op 3 maart 1904 was de aanbesteding van een school met vier klaslokalen met onderwijzerswoning in Zwartemeer aan de Verlengde Hoogeveensevaart en een drieklassige houten hulpschool met onderwijzerswoning in het Amsterdamscheveld-Oost, aan de Zuidersloot. De gemeente Emmen kocht hiervoor 96 are veen en heide van de Drentsche Landontginning Maatschappij. De scholen moesten in 1905 worden opgeleverd.

De opening van school 1 in Zwartemeer was op 1 februari 1905 en de opening van school 2 in het Amsterdamscheveld volgde op 6 februari 1905. Het waren scholen voor het openbaar lager onderwijs. Voor de bewoners in Zwartemeer die op het hoogveen woonden was het de vraag, hoe komen de kinderen naar school. De school in Zwartemeer gelegen aan de Verlengde Hoogeveensevaart was voor de kinderen die aan de Noordersloot, Laardijk en Grensweg in Zwartemeer woonden een afstand van hemelsbreed vier kilometer. Op hun klompen liepen ze over vaak onbegaanbare veen- en zandwegen naar deze school. De tocht ging vanaf Noordersloot over de Laardijk, waar iets naar links tussen de veenplaats waar Loves aan de rechterkant en Theodorus Meijer links woonde. De schoolkinderen liepen noordwaarts verder met aan het eind van deze veenplaats een bocht naar rechts voorbij de veenplaats van pastoor De

Boven bij 1 aan de Verlengde Hoogeveense Vaart werd OLS 1 gebouwd. De blauwe lijn op het kaartfragment is het pad dat kinderen uit het veen moesten afleggen naar OLS 1 of naar OLS 2, 't Oosten (3). Van 2 naar 3 is de Vossedijk. (Chromo-Topografische kaarten 243 (1911) en 260 (1902))

OLS 1, Zwartemeer. (Collectie Historisch Zwartemeer)

Klaver, waar de plaggenhut van Geert Lahman stond. Lahman had daar een gedeelte gepacht om te bewerken. Vervolgens liepen de kinderen langs de (voormalige) boerderij 'Modo Udum Modo Sudum' van pastoor Heeres (Lees ook: *Kroniek*, 2022, nr. 2, blz. 6-10), welke toen eigendom was van de familie Loves. Zij kwamen uit op de oude Moorweg die om het Zwartemeer liep. Deze weg volgden zij noordwaarts, waarna zij uitkwamen bij de Verlengde Hoogeveensevaart, waar sinds 1905 de OLS 1 stond.

Dat was bij slecht weer en in de winter niet te doen voor de kinderen die op het hoogveen in het Bargerveen woonden.

Bewoners

In het Amsterdamscheveld-Oost was een vijftiental gezinnen woonachtig, allen wonend in huurwoningen die bestonden uit hout en steen, soms ook zoden muren, met een dak van stro. Op één bewoner na hadden allen maar één woonvertrek, waarin het gezinsleven zich afspeelde. Aan de noordkant van het Amsterdamscheveld lag het Bargerveen met bewoning aan de Noordersloot, Laardijk en Grensweg. Het verschil

OLS 2, Zuidersloot rond 1942. (Collectie Frits Grijze)

tussen deze bewoners met die in het Amsterdamscheveld-Oost was dat ze hier allen eigenaar waren van hun veenketen die op gehuurde kavels op de veenplaatsen stonden. Het waren veenketen van steen, soms met zodenmuren, en een dak van stro. Ook deze keten bestonden uit één enkel vertrek. Verder stonden er een paar houten keten en een enkele plaggenhut.

School op het Oosten

Op 't Oosten', zoals men deze uithoek noemde, kwam in 1905 de houten hulpschool met drie lokalen, omdat in het omliggende veengebied een 70-tal kinderen van onderwijs waren verstoken. Het houten schooltje in het Amsterdamscheveld-Oost lag hemelsbreed 1850 meter van de Noordersloot. Het lag aan de oude veenweg die ten zuiden van de Zuidersloot lag. Deze veenweg betrof tevens de grens tussen de gemeente Emmen en Schoonebeek en was eigendom van de gemeente Emmen, wat nogal twisten tussen beide gemeenten opleverde over het onderhoud van deze weg. De gemeente Emmen deed er bar weinig aan en het was een bijna onbegaanbare weg. Pas in de jaren '40 in de 20ste eeuw werd het serieus aange-

Deze foto is tussen 1907 en 1910 naast of achter de houten school op 't Oosten met schoolmeester Ben Schröer genomen. Hierop staan ook kinderen uit Zwartemeer. (Drents Archief, DA2031215)

*Uit verzoek, hun nog een beha- sal-
die nu 25 te willen toekennen.
i Welk doende.*

L. Reuver.	G. Loois
H. Eikens.	J. J. Kemkes
J. Koelman	B. W. Schröer
H. O. Imming	J. H. ten Velde
J. Albers	A. Kroeze
J. H. Wubbels	J. A. B. Lippolt

*De ondertekenaars van het verzoek in 1906.
(Gemeentearchief Emmen)*

*Het echtpaar L.W. Peters-Plagge.
(Collectie Jan Wanders)*

pakt en nadat de turf er onderweg was gegraven, werd het met zand aangevuld.

Voor de kinderen uit de gezinnen die in Amsterdamscheveld-Oost en langs Noordersloot, Laardijk en Grensweg woonden, lag deze houten school op 't Oosten met een afstand van ruim 1.850 meter een stuk dichterbij, maar dan moest men dwars door het nog onontgonnen veengebied van het Amsterdamscheveld. De bewoners van de Noordersloot, Laardijk en de Grensweg staken de koppen bij elkaar en besloten tot het aanleggen van een weg dwars door het veen vanaf de Noordersloot tot aan de Zuidersloot. Er werd iemand gevonden die een nette brief naar de gemeente Emmen zou sturen met de aanvraag voor een vergoeding van f. 25,00 om de kosten te dragen voor de werkzaamheden. Het bedrag van f. 25,00 zou volgens de calculatietabel van het International Institute of Social History in Amsterdam in 2021 een waarde hebben gehad van € 330,86.

In de op 13 september 1906 gehouden raadsvergadering van de gemeente Emmen werd besloten deze subsidie van f. 25,00 te verlenen voor het aanleggen van dit voetpad naar school 2 in het Amsterdamscheveld. De groep mannen bestaande uit L.A. Reuver, H. Eikens, W. Koelman, H.O. Imming, J.H. Albers, J.A. Wubbels, G. Schwieters, G. Kemkes, L.W. Peters, G.H. ten Velde, A. Kroeze en J.A.B. Lippolt namen het zware werk van het graven en aanleggen van een begaanbare weg op zich. Toen ze klaar waren met hun graafwerkzaamheden was er een nieuwe weg vanaf de Noordersloot naar de Zuidersloot ontstaan, die de naam Vossedijk kreeg. Het lag iets westwaarts van de Laardijk op een uitloper van de Hondsrug. De subsidie die hiervoor van de gemeente Emmen werd ontvangen, bleek echter bij lange na de kosten niet te dekken.

Op 26 november 1906 werd er weer een brief gezonden naar de 'Edelachtbare Raad der Gemeente Emmen', ondertekend door de ouders van de schoolgaande kinderen, dat het pad was op-

*Het gezin L.A. Reuver-Bremer.
(Collectie Jan Wanders)*

geleverd zoals dit aan het adres van de raad was omschreven, maar dat de kosten hiervoor aanmerkelijk waren overschreden en in verhouding te zwaar was voor de draagkracht van velen. Men vond het alleszins billijk en geoorloofd om nogmaals te komen met het eerbiedige verzoek tot de raad van Emmen om nog eens 25 gulden toe te kennen. De kinderen uit het Bargerveen konden in ieder geval nu ook naar deze school.

De nog jonge onderwijzer J.B. (Ben) Schröer had op 17 april 1907 zijn akte voor het Lager Onderwijs behaald en begon zijn loopbaan als onderwijzer in datzelfde jaar aan de houten school aan de Zuidersloot. Hij was ook de enige die op de oproep hiervoor had gereageerd. Ben Schröer werd later hoofd van de R.K.-school in Nieuw-Schoonebeek en geniet nu nog grote bekendheid door zijn fotografie in die periode.

Lange tijd is de school aan de Zuidersloot bezocht door de kinderen uit het Bargerveen. In 1909 had de firma Griendtsveen het Amsterdamscheveld aangekocht en in 1913 in De Peel een turfstrooifabriek aan het Dommerskanaal gebouwd. Hiervoor werd voor de aanvoer van bolster een 12 km lang smalspoor aangelegd langs de Middensloot die bij de Vossedijk afboog naar de Noordersloot en doorliep tot in Schöninghsdorf.

Het personeel van aannemer Van Buiten uit Nieuw-Amsterdam bij de bouw van de OLS 1 in Zwartemeer in 1905. De broers Marten en Arend van Buiten staan vermoedelijk ook op deze foto. (Collectie Historisch Zwartemeer)

De kinderen die in de omgeving van de Grensweg woonachtig waren liften als het zo uitkwam dankbaar mee met dit treintje, wat hun de helft van de voettocht bespaarde. In 1917 werd aan het eind van de Kamerlingwijk nog de Openbare Lagere School 2 gebouwd. Het gaf veel kinderen in het veengebied nu de kans om deze school te bezoeken. Het houten schooltje werd nu OLS 3 te Zwartemeer en had als adres Vossedijk 4, Zwartemeer. Veel kinderen aan de Noordersloot en Grensweg bleven het houten schooltje op 't Oosten nog jarenlang trouw.

De bouw van de scholen

De bouw van zowel OLS 1 in 1905 als OLS 2 in 1917 in Zwartemeer werd gegund aan aannemer Marten van Buiten uit Nieuw-Amsterdam. Samen met zijn broer, de timmerman Arend van Buiten, klaarden zij en hun personeel het werk. De broers Van Buiten en winkelier Jalke van Buiten, allen

geboren in Appelscha, stonden garant voor het realiseren van de klus. Ook OLS 3 in Erica werd in 1910 door deze vakmensen gebouwd.

De school Het Oosten

Vanaf de Zuidersloot kon men de school bereiken over een bruggetje over de Zuidersloot die af en toe werd uitgediept om het water uit het veen af te voeren.

Het withouten schoolgebouw had drie lokalen die verwarmd werden door een grote turfkachel. Tegenover de lokalen bevonden zich aan de achterzijde drie toiletten met houten zitgedeelte en deksel, met daaronder een ton. Aan de achterkant van de school bevonden zich drie luiken, waar de tonnen uitgehaald konden worden. Wie de tonnen leeghaalde, is niet bekend. Bij andere scholen werd dit door de gemeente Emmen verzorgd. Tijdens de oorlogsjaren waren er twee van de drie toiletten in gebruik, de derde was stuk, werd toen verteld. Het geheim was echter dat er onder de school waar een ruime kruipruimte was, een joodse onderduiker zat verborgen die in alle vroegte en laat in de avond onder begeleiding van buurtbewoners door het openen van het luik en verwijderen van de lege ton kon luchten en verzorgd kon worden. Zo mysterieus als de onderduiker was gekomen, vertrok hij ook weer. Het schoolplein bestond uit gras en zand en achter de school lag een groot onontgonnen gebied, hoogveen met heide, wildgroei van struiken en bramen en moerassige vlakten met een open ruimte bij school waar de kinderen konden spor-

Kinderen op het houten bruggetje over de Zuidersloot in 1942. Op de achtergrond de onderwijzerswoning met groene luiken. De kinderen zijn vanaf links: Neef Harry Blauw, Emmie, Anton, Frits en Jo Grijze. (Collectie Frits Grijze)

*Jo Grijze, dochter van meester Grijze, op haar fiets voor het schoolgebouw in 1942.
(Collectie Frits Grijze)*

ten. In het begin werden de scholen verlicht met carbidlampen die een helderwit licht gaven. Ook werd wel eens gebruik gemaakt van een generator, waar een aantal lampen op kon worden aangesloten. Waterleiding was er niet. In het houten meestershuis stond een mooie koperen pomp in de keuken die het water uit een regenput oppompte.

De laatste onderwijzer was A.G. Grijze, die van 1940 tot 1947 hoofdonderwijzer was en tevens de enige onderwijzer. Hij had nog slechts één lokaal in gebruik waarin een aantal klassen waren ondergebracht. Meester Grijze had van zijn mooie tuin achter het meestershuis een gedeelte afgestaan voor de leerlingen om groenten, zoals sla, radijsjes en tomaten te leren verbouwen. Er kwam

*De 'onderwijzerswoning' in 2022.
(Foto Ina Meilink)*

een tekort aan leerlingen en meester Grijze moest op zoek naar een andere baan.

In juni 1947 kwam het voorstel van het gemeentebestuur om het houten schoolgebouw af te breken en te verplaatsen naar Emmermeer, waar het tijdelijk werd gebruikt. Het houten schoolmeestershuis staat nog steeds na al die jaren op het veen aan de Zuidersloot, zij het dat de mooie groene luiken tegenwoordig ontbreken.

Onderzoek

Het artikel is geschreven op basis van onderzoek in het gemeentearchief te Emmen en m.b.v. de krantensite Delpher. Verder heeft Jan Wanders een beschrijving van de school ontvangen van Frits Grijze.

Wie weet meer?

Op zaterdag 27 april 2022 bezoekt de koninklijke familie Emmen. In het verleden zijn leden van het koninklijk huis hier vaker op bezoek geweest. Wie heeft nog herinneringen, dagboekantekeningen, foto's enz. van zo'n bezoek?

Reacties naar: Albert Eggens, 0591-859087 of alberteggens@hotmail.com.

In 1930 bezoekt koningin Wilhelmina het Amsterdamscheveld. (M. van Noesel, De Peelsen van Amsterdamscheveld, Beilen 2010, blz. 5)

Dit kereltje noemde, terwijl hij op papa's armen was gezeten alle plaatsen van enige betekenis aan ons spoorwegnet

*door
Piet Naber*

100 Jaar geleden

Berichten uit de *Emmer Courant* van het eerste kwartaal van 1924. Deze maanden worden gekenmerkt door strenge kou. Begin januari werden dan ook veel schaatswedstrijden gehouden, onder andere op het Zandmeer en het Oranjekanaal. De tweede helft van januari dooidde het, maar in februari kwamen de kou en sneeuw terug en op 1 maart lag er een dik pak sneeuw.

4 januari 1924

NIEUW-DORDRECHT. Op 1 januari was het zogenaamde 'Nieuwjaarsloopen' verboden. Men merkte er hier dan ook geen enkele op, doch op 2 januari werd door sommigen de schade ingehaald, door aan de deuren te gaan 'Nieuwjaarswensen'.

11 januari 1924

EMMEN. Met de trein van 5.14 uur zal hedenmiddag aan het station Emmen een transport Duitse kinderen arriveren. Hoewel Emmen aanvankelijk 12 kinderen zou herbergen, zullen er voor deze plaats slechts 9 arriveren; de drie anderen komen met het volgende transport. Dezelfde trein bevat voorts 20 kinderen voor Nieuw-Weerdinge en 8 voor Valthermond, terwijl er 45, bestemd voor Coevorden, aldaar reeds in ontvangst genomen zullen zijn. Voor wat Emmen betreft zullen de kinderen namens het Rode Kruis van de trein worden gehaald door de heer J. Reijntjes. In februari wordt een nieuw transport verwacht.

15 januari 1924

GEMEENTE EMMEN. De vorige week zijn door B. en W. de commissies voor schoolvoeding en kleding benoemd of aangevuld. Aan kinderen van alle openbare scholen in deze gemeente kan voeding en kleding van gemeentewege worden verstrekt, terwijl de besturen van de volgende bijzondere scholen hebben bericht hiervan gebruik te zullen maken: bijzonder lagere school te Barger-Compascuum, r.k.-meisjesschool te Munsterscheveld, bijzonder lagere school te Roswinkel en bijzonder lagere school

te Zuid-Barge. De Ned. Herv. school te Emmer-Erfscheidenveen wenst alleen van het verstrekken van kleding gebruik te maken. Aanvragen kunnen worden gericht tot het hoofd der school.

22 januari 1924

NOORD-BARGE. Hedenmiddag (16-01) had hier een hardrijderij plaats voor de kinderen der openbare school. Om ruim half twee ging het onder de vrolijke tonen der Emmer muziek naar de ijsbaan op het kanaal. Het ijs was in uitstekende conditie en de Noord-Barger jeugd heeft laten zien, dat er onder hen veel goede rijders en rijdsters zijn. Om half vijf keerden de kinderen weer naar school terug waar de uitdeling der prijzen plaats vond: Jongens 6-7 jaar: 1e Jurriën Weerman; 2e Harmanus Pepping; 3e Jan Hilbrands. Meisjes 6-7 jaar: 1e Hendrika Klazina Huizing; 2e Geertje Scholten; 3e Marchien Staal. Jongens 8-9 jaar: 1e Hinderikus Lamberts; 2e Jan Kootstra; 3e Geert Schutrups. Meisjes 8-9 jaar: 1e Klaasje Bult; 2e Albertje Harms; 3e Egbertje Kuper. Jongens 10 jaar: 1e Lambert Fokkema; 2e Hendrik Weerman. Jongens 12-13 jaar: 1e Geert Jipping; 2e Johannes v.d. Wege; 3e Hendrik Nijhof. Meisjes 11-13 jaar: 1e Bertine Bult; 2e Jantje Braams; 3e Jantje Harms.

EMMEN. Met ingang van 1 maart a.s. wordt aan de besteller bij de post- en telegraafdienst J. Middelveld eervol ontslag verleend. Op 1 okt. 1888 werd hij als postbode aangesteld voor de route Odoorn-Emmen. Emmen bezat in die jaren nog een hulppostkantoor met als laatste kantoorhouder -

*Schaatswedstrijd voor jongens te Noordbarge op het Oranjekanaal in 1924.
(Collectie Roelof Boelens)*

brievengaarder heette die postman destijds, de heer A. Meijering, die, zoals de ouderen onder ons zich nog zullen herinneren, kantoor hield in de woning naast de heer G. Veenegeerts in het Noordeinde. Deze woning, eigendom van de heer M. Schirring, is later afgebrand. Toen de gemeente het fraaie en typische herenhuis, dat was bewoond geweest door de heer Lokker, van de familie had aangekocht en dit aan het rijk had verhuurd, werd Emmen op 1 april 1891 een post- en telegraafkantoor rijk, dat, nadat 19 april 1911 - dus 20 jaar daarna - het tegenwoordige nieuwe postkantoor was betrokken, tot Kantongerechtsgebouw is ingericht. De heer Middelveld werd bij de opening van het postkantoor met de heer H. Hilbrands mede tot besteller aangesteld, terwijl voor de heer Meijering de heer H. Engels werd benoemd. Van dit drietal is de heer Engels in 1908 overleden, na 6 jaar eerder de dienst te hebben verlaten, terwijl de heer Hilbrands op 1 april 1908 ontslag nam. De heer Middelveld is nu nog de enige in dienst zijnde van de oude garde. We kennen hem allemaal als een gezellige prater, die uit de goede oude tijd heel wat merkwaardige dingen, soms ook weer uit overlevering of uit inlichtingen

van zijn vriend Veenegeerts weet op te halen. Toen de heer Middelveld vóór de tram en spoor reed, als vervangend-postconducteur op de postkar vele avond- en nachtritten van Emmen naar Gasselte en Oosterhesselerbrug meemaakte, heeft hij zo af en toe het een en ander beleefd en ongetwijfeld op het primitieve open rijtuigje evenals de koetsier heel wat koude geleden.

25 januari 1924

ZUIDBARGE. Hebben we dan geen afsluitbomen bij de onbewaakte overweg van de N.O.L.S. alhier; thans is toch een belangrijk ding tot stand gebracht. Aan weerszijden van de overweg prijken thans een paar waarschuwingborden die door hun praktische constructie door een ieder dadelijk worden opgemerkt. Kruiselings over elkaar leest men 'Let op de treinen', 'onbewaakte overweg', terwijl midden op de paal de maximum snelheid 10 K.M. is aangegeven. Vlak daaronder is een dieproud bol glas bevestigd, wat het helle licht der auto's 's avonds duidelijk weerkaatst en de bestuurders als 't ware waarschuwt voorzichtig te zijn.

*Op 1 april 1891 werd deze woning als postkantoor in gebruik genomen. De eerste directeur was de heer Beumée. Deze foto is later genomen, toen de heer Ringnalda directeur was. Links de bestellers Hilbrands, Middelveld, die in 1924 afscheid nam en Engels. Vijfde van links is directeur Ringnalda. In 1911 werd het naastgelegen pand als postkantoor in gebruik genomen. Het voormalig postkantoor werd nu als kantongerecht gebruikt.
(Jans, J. Brands, Emmen in oude ansichten, Zaltbommel 1973, nummer 18)*

5 februari 1924

EMMEN. De heer J. Meijer alhier is voornemens een naar de eisen des tijds ingericht woon- en winkelhuis te bouwen op het terrein naast de Eerste Emmer Lunchroom, welk open terrein reeds jaren op bebouwing wacht en al die jaren tot ontsiering van de Stationsstraat (lees Hoofdstraat - P.N.) heeft bijgedragen. Architect is de heer J. Daanje alhier.

EMMEN. Zondag 9 maart denkt de Ned. Herv. Evangelisatie alhier de kapel in gebruik te nemen, nadat het kerkgebouw op vrijdag 7 maart is ingewijd. Bij beide plechtigheden hoopt ds. A. Keuzenkamp, de eerste predikant-evangelist der Ned. Herv. Evangelisatie te Emmen, de dienst te leiden. We hopen op het schone kerkgebouw, welk bouwwerk voor het dorp in het algemeen een grote aanwinst is, weldra nader in bijzonderheden in woord en beeld terug te komen.

15 februari 1924

ERICA. Heeft het tramverkeer bij de vorige sneeuwval gepaard gaande met strenge vorst heel wat vertraging gehad, bij de laatste sneeuwstormen reed een locomotief van een der trams uit de rails, waardoor de machine kantelde en dwars over de baan kwam te liggen. Gelukkig viel ze naar de wegw kant en stond de machinist juist aan de andere zijde van de machine, zodat deze er met de schrik ongedeerd afkwam. Vanzelfsprekend ondervond het verkeer enige vertraging en waren reizigers verplicht te voet hun weg te vervolgen.

BARGER-OOSTERVELD. Op een morgen van deze week kwamen twee jonge mannen het café van W.N.K. alhier binnen. Eén van hen zette een fles op

tafel en vroeg voor ieder een borrel en tevens om een halve liter jenever in de fles te doen. De caféhouder schonk twee borrels in en deed uit een in het buffet staande karaf een halve liter jenever in de fles. De borrels werden opgedronken en de fles verdween in een van de zakken van de bezoekers. Ze betaalden de twee borrels en vroegen om de halve liter tijdens het turfgraven te mogen betalen. K. nam daarmee geen genoegen. De bezoekers toonden zich enigszins onttemd, gaven de fles terug en K. goot de jenever terug in de karaf, waarna zij vertrokken. Even later komt een veenbaas uit de omtrek bij K. binnen en vraagt om een borrel; hij krijgt die, proeft even, proeft nog eens en zegt tot grote verbazing van K., dat hij erg slechte drank tapt, waarover een dispuut ontstond. K. proeft op aanraden van de bezoeker ook eens en komt tot de ontdekking dat de drank alleen maar naar jenever ruikt. Wat is het geval? De eerste twee bezoekers hadden twee flessen bij zich. Eén met water en een lege, en toen K. niet wilde borgen, werd de fles met water in plaats van die met jenever gegeven. K. heeft intussen zijn drank betaald weten te krijgen.

19 februari 1924

EMMEN. De gemeente Emmen krijgt thans een wapen. Tot nog toe werd van het rijkswapen gebruik gemaakt, doch B. en W. achtten de tijd aan-gebroken om daaraan een eind te maken. In de jongste vergadering van de raad stelden zij voor tot het voeren van een gemeentewapen over te gaan en de leden konden zich daarmee verenigen. Het zal er als volgt uitzien: schuin gevierendeeld van zilver en sinopel (groen), op het eerste kwartier een ploeg en op het derde een turfsteker beide van natuurlijke kleur.

Deze waarschuwborden bij de onbewaakte overweg aan de Dordschestraat werden in 1924 ook geplaatst bij de overweg in Zuidbarge. (Collectie Piet Naber)

De Hoofdstraat (jaartal onbekend). Helemaal links het woon-/winkelpand (met de zonnescermen) dat J. Meijer in 1924 wilde laten bouwen, het latere 'Lintje Meijer'. (Collectie Roelof Boelens)

EMMEN. Door het bedanken van de heren J. Daanje en H. H. Hadders, resp. opper- en 1e brandmeester, zijn door B. en W. benoemd de heren G. J. Klinkhamer, opperbrandmeester; H. Berends, eerste brandmeester en J. van Ess, 2e brandmeester.

EMMEN. Gisteren vergaderden aandeelhouders van de N. V. 'De Emmer Dennen' in het hotel Postma. Besloten werd, nu de bezittingen te gelde zijn gemaakt, tot liquidatie der n. v., die 14 jaren heeft bestaan, over te gaan. Een klein kasoverschot werd op voorstel van de heer T. Kremer bestemd om te dienen als bijdrage voor de bouw van een stenen herinneringsbank, waarin de namen der directeuren zullen worden gegrift. Dit als een blijvend bewijs van erkentelijkheid aan het bestuur, dat heeft bewerkstelligd dat ons prachtig bos als wandelplaats en uitspanningsoord in de veilige en uitstekend verzorgende handen van het Staatsbosbedrijf is gekomen. De bank zal na bekomen toestemming van het Staatsbosbedrijf in overleg met het bestuur en van de Vereen. ter bev. van het Vreemdelingenverkeer worden ontworpen en een passende plaats in het bos gegeven.

EMMEN. Dezer dagen ontvingen B. en W. van Emmen bericht, dat door de ANWB een tweetal wegwijzers zijn afgezonden, welke zullen worden geplaatst te Emmen, nabij het hotel Postma, ter aanduiding der wegen Nieuw-Weerdinge - Noordbarge en Stationsweg en te Nieuw-Weerdinge aan de weg Weerdinge - Ter Apel bij de rijksweg naar Valthermond.

18 maart 1924

EMMEN. Op uitnodiging van de oudercommissie van school I alhier heeft een vergadering plaats gehad van belanghebbenden bij de oprichting van een U.L.O.-school. Besloten werd aan de raad dezer gemeente een adres te zenden, waarin zal worden aangedrongen om te Emmen ten spoedigste te voorzien in het verstrekken van U.L.O.-onderwijs.

25 maart 1924

EMMER-COMPASCUUM. Vanwege de N.V. van der Bergh's Margarinefabrieken werd in hotel Huinga alhier een lezing met lichtbeelden gehouden over de margarine en haar bereiding, welke bij het publiek zeer in de smaak viel. De mandolineclub, onder leiding van de heer Van Weeren, zorgde voor de muzikale afwisseling. Na afloop werd de aanwezigen een proefpotje Blue Bandmargarine mee naar huis gegeven.

GEMEENTE EMMEN. Vanwege de vereniging 'Ziekenzorg' had de aanbesteding plaats van het auto-

Emmen kreeg in 1924 een gemeentewapen. Dit is de oude versie. In het huidige wapen is de ploeg anders en is de zogenaamde stikker onderin vervangen door een zogenaamde opschoot.
(Collectie Piet Naber)

vervoer van patiënten, leden van deze vereniging. Het zal worden opgedragen aan de volgende personen voor de achter hun naam vermelde dorpen: W. Boer te Emmen, voor Emmen, Noord-Barge, Zuid-Barge, Oranjedorp, Angelsloo, Den Oever, Weerdinge, Nieuw-Weerdinge, Westenesch en Emmer-schans; firma Ten Hoor, Lanting en Fennema te Klazienaveen voor Klazienaveen, Barger-Oosterveld, Nieuw-Dordrecht, Barger-Oosterveen, Zwartemeer, Barger-Compascuum (het gedeelte ten zuiden van J. B. Wilken); Misker en Kooiker te Nieuw-Amsterdam voor Nieuw-Amsterdam, Amsterdamscheveld, Erica, Barger-Erfscheidenveen en Wilhelmsoord en J. Abeln te Emmer-Compascuum voor Emmer-Compascuum, Emmer-Erfscheidenveen, Munsterscheveld, Maten, Roswinkel en het overige deel van Barger-Compascuum.

De heer W. Boer alhier heeft een prachtige 'Durkopp' aangeschaft en nodigde ons uit eens een ritje mee te maken. De rit heeft onze verwachtingen overtroffen. De wagen is van vele gemakken voorzien. Hij kan zowel elektrisch als met carbid verlicht worden, is voorzien van spreekbuis, enz., zelfs een elektrische sigarenaansteker ontbreekt niet. Daarbij is de wagen van binnen geheel met krokodilleer bekleed en biedt plaats voor zes personen.

28 maart 1924

EMMER-COMPASCUUM. Meermalen wordt in de bladen gewag gemaakt van bijzondere begaafdheden bij kinderen. Ook wij kwamen te Emmer-Compascuum voor een dergelijk wonderlijk geval te staan. Het betreft hier de 2 jaar en 3 maanden oud zijnde Emanuel Rondeboom, het zoontje van de kantoorhouder bij de posterijen aan de Westelijke Doorsnede aldaar. Dit kereltje noemde, terwijl hij op papa's armen was gezeten en de Nederlandse landkaart aan de muur hing, op aanwijzing en op de desbetreffende vragen, alle plaatsen van enige betekenis aan ons spoorwegnet gelegen van oost

*In 1924 werd besloten om in de Emmer Dennen een monument te plaatsen als dank aan het toenmalige bestuur. Het kwam er pas in 1929.
(Foto Piet Naber)*

Emanuel Rondeboom

Emanuel Pieter Rondeboom, geb. Emmen 24-12-1921, overl. Nunspeet 15-1-2007, zoon van Pieter Rondeboom en Vrouwkje Baas. Volgens zijn zoon, Lodewijk Rondeboom, ging hij naar de H.B.S. in Ter Apel en studeerde daarna economie in Rotterdam. Hij werkte gedurende zijn hele loopbaan op het hoofdkantoor van de P.T.T. in Den Haag)

tot west en van zuid tot noord, tot zelfs de eilanden in de Zuiderzee en Noordzee, vlug en accuraat op. Ook werd het ventje op circa 1½ m. afstand van de muur, waaraan de landkaart was bevestigd geplaatst. We stelden hem toen als een echte examiner, na aanwijzing op de kaart, talrijke vragen, niet alleen achter elkaar, maar ook door elkaar. De plaatsen werden zonder een enkele fout en zonder enige aarzeling genoemd.

Afscheid van de redactie

Na zeventien jaar zult u mijn naam niet meer tegenkomen op pagina één van de *Kroniek* onder het kopje redactie. Een jaar geleden heb ik het bestuur te kennen gegeven ermee te willen stoppen. Ik vond dat ik het lang genoeg gedaan heb en wil graag meer tijd aan andere dingen besteden.

Begin 2007, toen de *Kroniek* veranderde en het vrijwel zelfde formaat en uiterlijk kreeg, werd mij gevraagd om plaats te nemen in een nieuwe redactie. Daarbij zou mijn taak worden tussenpersoon te zijn tussen de schrijvers en de uitgever: Uitgeverij Drenthe en met name Gerben Dijkstra. Als redactie-secretaris betekende dit: de artikelen ontvangen, bekijken, zo nodig bespreken met de schrijvers, als het moest er foto's bij zoeken en doorsturen naar de uitgever voor de correctie. Na de correctie kreeg ik ze dan weer terug om te zien of er nog overlegd moest worden met de schrijver. En dan niet voor taalfouten, maar voor aanvullingen of wijzigingen. Dan samen met foto's terug naar de uitgever.

Voor de *Kronieken* die in die jaren verschenen zijn, ben ik heel veel mensen dank verschuldigd. En ik kan ze natuurlijk niet allemaal noemen.

Allereerst de schrijvers, want zonder hen geen kopij. En dan maakt het niets uit of ze veel artikelen aanleverden of een enkele keer. Ook niet of de stukken heel groot waren of een enkele pagina, allemaal even waardevol.

Het meeste werk, behalve het zelf schrijven, bestond uit het zoeken naar passende foto's, want niet iedere schrijver leverde er zelf (goede) foto's bij. Gelukkig waren en zijn er goede bronnen voor, zoals onder andere

het gemeentearchief, sommige medeleden (vooral Sis Hoek-Beugeling), Gerben Dijkstra, mijn eigen collectie en niet te vergeten Roelof Boelens. En zo nodig aanvragen bij historische werkgroepen in de dorpen buiten Emmen.

En tot slot wil ik de Uitgeverij Drenthe bedanken en dan vooral Gerben voor de prettige samenwerking in de afgelopen jaren.

Ik wens mijn opvolger Albert Eggens veel succes.

Piet Naber

Piet Naber, in 1924 gefotografeerd in de Noorderstraat waar hij is geboren.

(Foto Ina Meilink)

Criminaliteit in de gemeente Emmen (1910-1924)

In het *Wetboek van Strafrecht (Sr.)* gaan de artikelen 261 tot en met 271 (titel XVI) over 'belediging'. Deze delicten hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat de dader opzettelijk iemands eergevoel wilde krenken of ten overstaan van anderen afbreuk aan iemands eer wilde doen. De arrondissementsrechtbank in Assen heeft 182 individuele veroordelingen uitgesproken wegens het plegen van deze vorm van criminaliteit in de gemeente Emmen gedurende de jaren 1910-1924. Dat is 2,74% van het totale aantal van 6.649 veroordelingen. Natuurlijk werden niet alle delictstypen binnen deze misdaadcategorie even vaak gepleegd, terwijl sommige in deze periode helemaal niet door de rechtbank zijn behandeld.

[art. 261 Sr.] Iemand die opzettelijk de eer of goede naam van een ander bezoedelde, door diegene in het openbaar van een bepaald feit te betichten, pleegde smaad. Het maakte niet uit of dat feit volgens de wet al dan niet strafbaar was. Er kon zelfs sprake van smaad zijn als de beweringen klopten. Het ging er steeds om dat de uitspraken waren gedaan om iemands reputatie te beschadigen. Een veroordeling wegens smaad was niet mogelijk als de beklagde in het algemeen belang had gehandeld of als hij zichzelf had proberen te verdedigen. Uiteraard was het aan de rechtbank om te oordelen of daar daadwerkelijk sprake van was geweest. De rechter kon ook een onderzoek naar de ten laste gelegde feiten instellen. Er was vervolgens sprake van laster als de beschuldiging niet hard gemaakt kon worden en de dader die tegen beter weten in toch had geuit.¹ Voor het bewust verspreiden van leugens golden hogere maximumstraffen dan voor smaad. Dergelijke zaken heeft de Asser rechtbank voor wat betreft de gemeente Emmen in de periode 1910-1924 echter niet behandeld.

Smaad ging vaak over de beschuldiging dat iemand een strafbaar feit had gepleegd, zich grensoverschrijdend had gedragen, of vanuit een functie of beroepsmatig mensen had bedrogen. Zo had Sjerp Sterkenburgh in november 1913 in de kroeg van Busscher in Emmer-Erfscheidenveen 'ten aanhoore der aldaar aanwezigen met het kennelijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven' geroepen dat Sipke Kloosterman een gemene kerel was die in het voorjaar door een valse meting van baggerspecie enkele arbeiders te weinig loon had betaald. Kloosterman voelde zich zwartgemaakt en diende een klacht tegen Sterkenburgh in. Voor de rechtbank in

Assen ontkende de beklagde in alle toonaarden, maar getuigen verklaarden dat ze hem het ten laste gelegde wel degelijk hadden horen zeggen. Mede om die reden vond de rechter het plegen van smaad bewezen, waarop hij Sterkenburgh tot het betalen van een geldboete van 25 gulden veroordeelde.² Meestal was smaad een uiting van frustratie of wraakgevoelens. Levie Zilverberg riep eind november 1911 in Nieuw-Amsterdam in het bijzijn van verscheidene omstanders naar brigadier der Koninklijke Marechaussee Klaas van der Veen: 'Breng jij mij die gouden speld maar terug die jij Vrijdagmiddag (24 november 1911) in mijn huis van mijn tafel afgestolen heb'. De brigadier deed daarop aangifte van smaad. Tijdens de rechtszitting in Assen bekende Zilverberg wat hem ten laste was gelegd,

Het voormalige pand van 'vervener en vergunninghouder' Harm Busscher, vlak voordat het pand werd afgebroken.

(Hist. Werkgroep Emmer-Compascuum, Van Veenhuisje tot dorpspaleis, blz. 226)

*Burgemeester
Gauke Kootstra.
(Wikipedia,
jaartal onbe-
kend)*

maar anders dan de voornoemde Sterkenburgh kwam hij er niet met een geldboete vanaf. In plaats daarvan moest Zilverberg maar liefst een maand naar de gevangenis. Hoewel in het vonnis geen informatie over de totstandkoming van de strafmaat is te vinden, is het aannemelijk dat de rechter in zijn oordeel heeft meegewogen dat het slachtoffer een ambtenaar in functie was. Bovendien bleek dit incident niet op zichzelf te staan. Zilverberg had zijn beschuldiging namelijk geuit toen marechaussees zijn zoon Jacob vanwege een nog uit te zitten gevangenisstraf hadden aangehouden. Blijkbaar was Zilverberg het daar niet mee eens geweest, waarna Van der Veen het verbaal had moeten ontgelden.³ Het 'aanranden' van de eer of goede naam van iemand door middel van geschriften of afbeeldingen werd smaadschrift genoemd. Albertus Tonkens uit Emmen had eind augustus 1913 een bericht in het door hemzelf uitgegeven *Nieuwsblad van Emmen* geplaatst, waarin hij had geschreven dat Dedde Voordewind, diens echtgenote Lammechien Betting en Gezina Voordewind een vierjarig jongentje dat al enige tijd bij hen logeerde 'stelselmatig [hadden] ingewijd in de geheimenissen van ondeugden, die meer zijn dan kwajongensstreken'. Hoewel onduidelijk is wat de uitgever daar precies mee bedoelde, was het beledigende karakter volgens de rechter voldoende aangetoond. Het leverde Tonkens een geldboete van 20 gulden op.⁴

[art. 266 Sr.] Opzettelijke beledigingen die niet het karakter van smaad of smaadschrift droegen werden als 'eenvoudige belediging' gekwalificeerd. In die gevallen had de dader zijn slachtoffer in zijn aanwezigheid of in het openbaar uitgescholden of belachelijk gemaakt. Zo had koopman Jan Vonk uit Nieuw-Amsterdam het op 24 januari 1921 op burgemeester Gauke Kootstra voorzien. Op die dag

riep hij ten overstaan van ongeveer veertig reizigers in een coupé van een tram van de Dedemvaartsche Stoomtramweg-Maatschappij: 'De Burgemeester van Emmen is de grootste gemeenste smeerlap, de gemeenste kerel'. Aansluitend zei hij dat hij Kootstra in het kanaal gegooid zou hebben als die ook in de tram had gezeten en dat hij daarvoor best een paar jaar wilde zitten. We zullen er wel nooit achter komen of dat laatste grootspraak was. Daarentegen was de bewijslast eenvoudig rond te krijgen. Onbezoldigd rijksveldwachter Albertus Grooters had zich namelijk ook in de bewuste wagon bevonden toen Vonk tekeer was gegaan en dus trad hij in Assen als getuige op. De rechter concludeerde dat Vonk zich inderdaad aan 'eenvoudige belediging' schuldig had gemaakt en legde hem een geldboete van dertig gulden op. Dat was conform de eis van de officier van justitie.⁵

Schriftelijk beledigen kon ook. Daar kwam boekhouder Cornelis Jan Schoonbeek uit het Amsterdamscheveld achter nadat hij eind februari 1915 in het nieuws- en advertentieblad *De Nieuw-Amsterdammer* verzekeringsagent Albert Grooters van de Rijksverzekeringsbank in Emmen op de korrel had genomen. In een ingezonden stuk schreef hij over Grooters: 'En juist over het optreden van dezen would be gentleman zou ik uw lezers graag eens willen inlichten. Hij beschouwt zijn werk van het onderzoek van een ongeval als een heel gewichtig werk, daarbij de werklui vaak behandelende, alsof het geen mensen zijn'. (...) Ik heb mij vaak geërgerd aan die brutaliteit. (...) Iemand die steeds de opvoeding jegens de arbeiders negeert, wil, dat de arbeiders tegen hem steeds de beleefdheid in acht nemen. Wat mag hij graag de getuigen bij zich laten komen, zonder ze geld te geven voor hun verzuim. Daarop is hem door schrijver dezes ook reeds gewezen en hoop ik dan ook, dat de arbeiders, die voortaan als getuigen ontboden mochten worden, steeds geld zullen vragen, want hij moet het geven. (...) Dat hij het liever niet doet is zeker daarom, dat de R.V.B. [Rijksverzekeringsbank] de indruk zal krijgen, dat hij alles afsjouwte om maar geen onkosten te maken en zodoende eene gezonde opvatting van zijn werk zal krijgen. (...) Schrijver dezes zal niet de eenige zijn, die hem liever ziet gaan dan komen'. Grooters voelde zich na het lezen van het stuk van Schoonbeek geschoffeerd en daarom diende hij een klacht in bij de kantonrechter in Emmen, die tevens als hulppofficier van justitie fungeerde. De zaak werd daarop voorgelegd aan de rechtbank in Assen. Tijdens de rechtszitting verklaarde Schoonbeek dat hij het opstel uit boosheid had geschreven. De reden daarvan was dat hij enige tijd daarvoor

Vanwege de onbekende woon- of verblijfplaats van schipper Hendrik Loois plakte deurwaarder Harm Lamberts het bij verstek gewezen vonnis tegen hem ter kennisgeving tegen de buitenmuur van de arrondissementsrechtbank in Assen. (DA, AA, inv. nr. 58, Vonnissen, vonnis 1063 van 5 november 1917)

Heden, den ~~achtien~~ December 1900 en zeventien, ter requisitie van den Heer Officier van Justitie bij de Arrondissements-Rechtbank te Assen; heb ik Harm Lamberts, deurwaarder bij gemelde Rechtbank, wonende te Assen,

B E T R E K E N D : aan

HENDRIK LOOIS, schipper, thans zonder bekende woon- of verblijfplaats niet te lande. Het tegen hem door de Arrondissements-Rechtbank te Assen d.d. 5 November 1900 zeventien bij verstek gewezen vonnis, waarbij hij ter zake daarin omschreven is veroordeeld tot een geldboete van Vijf en Twintig gulden of hechtenis van vijftig dagen, mijn exploit doende door middel van aanplakking. En heb ik afschrift van dit exploit en van gemeld vonnis aangeplakt aan het gebouw alwaar gemelde Rechtbank te Assen zitting houdt. De kosten dezes zijn f. 1.-

exploit f. 00
 copie - 25
 4 bladz. - 40
 f. 1.-

Lamberts

geweigerd had inlichtingen aan de verzekeringsagent te verstrekken. Die had daar proces-verbaal van opgemaakt, waarna de kantonrechter in Emmen de boekhouder een geldboete van 25 gulden had opgelegd. Volgens Schoonbeek had hij met zijn stuk slechts tegen de handelswijze van Grooters willen waarschuwen en was hij zich niet bewust van het beledigende karakter van zijn woorden geweest. Daarentegen was het voor de officier van justitie een uitgemaakte zaak dat Schoonbeek zijn opponent bewust publiekelijk zwart had willen maken. De rechter in Assen nuanceerde dat beeld. Weliswaar konden enkele passages in het stuk van Schoonbeek worden beschouwd als 'onwelwillende kritiek' op hoe de verzekeringsagent met arbeiders omging, maar dat maakte die uitspraak nog niet strafbaar. Zodoende werd Schoonbeek voor wat betreft die zinssneden van alle rechtsvervolging ontslagen. Schoonbeeks opmerking over dat Grooters de door hem opgeroepen getuigen niet financieel compenseerde om op die manier een goede beurt bij zijn werkgever te maken, was volgens de rechter wel beledigend. Daarvoor kreeg de beklagde een geldboete van vijftien gulden.⁶ Beledigingen verwezen in veel gevallen naar betrokkenheid bij diefstal en onzedelijk gedrag. 'Hoer', 'smeerlap', 'schurk' en 'dief' waren daarbij veelgehoorde scheldwoorden. Vaak waren (zakelijke) meningsverschillen of burenruzies aan scheldpartijen vooraf gegaan. Zo kreeg de in Deventer gedomicileerde schipper Hendrik Loois op 21 augustus 1917 in Nieuw-Amsterdam ruzie met Hendrik Jan Visscher over het precieze aantal turven dat hij in opdracht van Visscher in zijn schip had geladen. Volgens Visscher was die hoeveelheid groter dan Loois beweerde, waarop de schipper hem 'Op dat gebied

ben jij een smeerlap' had toegebeten. Loois moest er 25 gulden boete voor betalen. Het is overigens de vraag of die boete ooit is geïnd. Loois was namelijk bij verstek veroordeeld. Dat betekent dat hij niet bij de rechterlijke uitspraak aanwezig was geweest. In dergelijke gevallen moest een deurwaarder het vonnis persoonlijk aan de veroordeelde overhandigen en dus toog die naar de stad aan de IJssel. Loois' schip was daar echter nergens te bekennen, terwijl ter plaatse niemand de deurwaarder van relevante informatie had kunnen voorzien. Zodoende had Loois voor de autoriteiten 'geen bekende woon- of verblijfplaats hier te lande' meer. De consequentie daarvan was dat het vonnis niet simpelweg bij een burgemeester neergelegd kon worden om op een later moment alsnog aan de veroordeelde te kunnen overhandigen.⁷ Jantje Moes uit Barger-Compascuum schold op 13 november 1916 Albert Hartman uit voor 'hoerebolle' en ze beledigde Hendrikje Smit met: 'Die vrouw van Jan Vos, dat zwijn, heeft aan haar eigen man niet genoeg, maar houdt met soldaten toe en hoert met de soldaten, de kommiezen'. Tijdens de rechtszitting ontkende Moes dat ze dit had gezegd. Volgens een correspondent van de *Provinciale Drentsche en Asser Courant* die van de rechtszitting verslag deed wilde ze graag nog het een en ander over Smit uit de doeken doen, maar de rechter snoerde haar de mond. Die achtte het wettig en overtuigend bewezen dat Moes de haar ten laste gelegde beledigingen opzettelijk had geuit en daarom veroordeelde hij de vrouw tot een geldboete van twintig gulden.⁸ Bij veel soorten criminaliteit speelden vrouwelijke daders een marginale rol, maar bij de beledigingen waren zij sterk vertegenwoordigd. In bijna veertig procent van de scheldpartijen was de dader een vrouw. Hadewieg Fennis uit Emmer-Erfscheiden-

veen spande daarbij de kroon. Zij moest zich vijf keer wegens eenvoudige belediging in Emmen in de periode 1910-1924 verantwoorden. Dit aantal is opmerkelijk, omdat buiten haar geen enkele andere vrouw óf man vaker dan één keer wegens het plegen van dat misdrijf in die gemeente en periode vervolgd is geweest.

Overigens heeft Fennis af en toe ook zelf moeten incasseren. Zo had Jantje Kok haar op 27 september 1913 in Emmer-Erfscheidenveen voor 'hoer' uitgescholden en twee weken later had Arend Oldenburger woorden van dezelfde strekking tegen haar gebezigd. Kok ontkende wat er was gebeurd. Volgens haar was Fennis erop uit om haar achter slot en grendel te krijgen. Oldenburger gaf wel toe en vertelde in de rechtbank dat hij uit zijn slof was geschoten, omdat Fennis hem regelmatig voor alles en nog wat uitmaakte als hij langs haar woning kwam. In beide gevallen ontlieden de beklagden echter een straf, omdat de rechter de officier van justitie in beide zaken niet-ontvankelijk verklaarde. In de aanklacht tegen zowel Kok als Oldenburger stonden de gebruikte scheldwoorden namelijk niet vermeld. Daardoor voldeden beide niet aan de vereiste voorwaarden.⁹

[art. 267 Sr.] De straffen voor eenvoudige belediging konden met een derde worden verhoogd als een ambtenaar het slachtoffer was. De belediging moest dan wel 'gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening' hebben plaatsgevonden, oftewel tijdens of vanwege het werk van de ambtenaar. Vaak gebeurde dat als iemand op heterdaad was betrapt, als iemand was aangehouden of als een proces-verbaal tegen iemand werd opge maakt. Het kwam ook voor dat een ambtenaar werd beledigd, omdat hij juist iets nagelaten zou hebben. Op 10 februari 1916 deed rijksveldwachter Jan Jakobs in de woning van Jan Muller en Annechien Zwiers in Emmer-Compasuum onderzoek naar de diefstal van een hoeveelheid aardappelen, waarvan leden van dat gezin werden verdacht. De huiszoeking zinde Zwiers allerminst, waarop ze de agent begon te beschuldigen. Ze zei tegen hem: 'Aan de zaak dat ons Zaterdagochtend de glasruiten stukgeslagen zijn wil jij niets doen, want je weet wel wie ons de glasruiten stukgeslagen hebben, want je zat hier achter de heg en hebt zelf gezien wie ons de glasruiten stukgeslagen heeft; maar dat zijn mensen die kunnen betalen, en jij laat je een goede fooi in de hand stoppen en dan doe jij die mensen niets.' De zaak kwam voor de rechter die het beledigende karakter van de uitspraak van Zwiers bewezen achtte. Hij stuurde haar er een maand voor naar de gevangenis. Bij de totstandkoming van het vonnis

had de rechter meegenomen dat de vrouw drie jaar eerder ook al eens wegens het beledigen van een ambtenaar in functie veroordeeld was geweest.¹⁰ Iemand bespugen en zelfs een lichte klap of duw geven kon ook als belediging worden aangemerkt. Zo kreeg Johanna Siena Posthuma uit Barger-Compasuum een gevangenisstraf van twee maanden opgelegd, omdat ze op 9 januari 1918 de buitengewoon commiezen en onbezoldigde rijksveldwachters Klaas van Giesel en Freerk Bokema voor 'ploerten' en 'rotzakken' had uitgemaakt en de eerstgenoemde bovendien in het gezicht had gespuugd. De toedracht was dat de commiezen in Barger-Oosterveen in de buurt van de grens met Duitsland een groepje vrouwen onder wie Posthuma hadden aangehouden, omdat zij zonder vervoersvergunning in totaal een liter raapolie, een kilogram gort, een kilogram zeep, twee kilogram gesmolten rundvet en een hectogram koffiebonen bij zich droegen. De commiezen hadden die artikelen vervolgens in beslag genomen en daar was Posthuma klaarblijkelijk van door het lint gegaan. Overigens was het illegale vervoer van de levensmiddelen haar in een aparte rechtszaak ten laste gelegd. De rechter verklaarde Posthuma daar ook schuldig aan en dat leverde de vrouw nog eens drie weken cel op.¹¹

Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren er vaker beledigingen van ambtenaren die met de smokkelhandel te maken hadden. Maria Angela Borgman uit Barger-Compasuum had op 24 juli 1918 commies Abel Jans Abels toegebeten: 'Jij betaalt aan ons maar vijf gulden voor het vervoer van smokkelgoederen, terwijl andere kommiezen f. 7,50 betalen: die rijksdaalder steek jij in je zak.' Aansluitend zei ze tegen de commies: 'Jij hebt van Mulderij aan de grens de pas ingetrokken en die konden zij niet terugkrijgen of zij moesten jou vijf gulden betalen.' Borgmans ongefundeerde verwijt dat Abels zich onrechtmatig geld had toegeëigend leverde haar een week gevangenisstraf op. Hoewel Borgman zichzelf ook nog als een smokkelaarster had geprofileerd, is ze nooit wegens betrokkenheid bij het verboden grensverkeer voor de rechter gedaagd. Dat kan erop duiden dat haar beschuldiging niet op feiten gestoeld was, maar het is evengoed mogelijk dat het Openbaar Ministerie daar geen bewijzen voor heeft gevonden. In ons rechtssysteem is alleen een bekentenis meestal onvoldoende om tot een veroordeling te komen.¹²

Smaad, laster en eenvoudige belediging kwamen uitsluitend voor de rechter als het slachtoffer aangifte had gedaan. Een beledigde ambtenaar hoefde die stap niet te zetten om het tot een zaak te laten komen. In de praktijk was het echter geen uitge-

*Commiezen bij de grensovergang Barger-Oosterveen aan het begin van de 20ste eeuw.
(Collectie Roelof Boelens)*

maakte zaak dat bijvoorbeeld een politieagent inderdaad vanwege of gedurende zijn werkzaamheden was beledigd. Daarom kregen ambtenaren het advies om toch altijd aangifte te doen. Het Openbaar Ministerie kon een verdachte dan eventueel wegens eenvoudige belediging strafrechtelijk vervolgen.¹³ Ter illustratie kan de rechtszaak tegen Jan Brink dienen. Deze inwoner van Zuidbarge was op 21 mei 1920 in Roswinkel door commies Jans Oving aangehouden, waarna hij 'Wat dacht je wel ploert, gemeene smerlap, dat ik bang voor je ben?' tegen de ambtenaar had geroepen. Oving diende daarop een klacht wegens belediging tegen Brink in, die zich vervolgens voor de rechter in Assen moest verantwoorden. Daar stelde de beklagde dat hij zich niets meer van het voorval kon herinneren, omdat hij toen dronken was geweest. Dat pleitte Brink uiteraard niet vrij en dus kon hij een geldboete van 25 gulden wegens 'eenvoudige belediging' tegemoet zien. Het vonnis vermeldt echter niet waarom voor dit misdrijf is gekozen in plaats van voor het beledigen van een ambtenaar in functie.¹⁴

[art. 268 Sr.] Af en toe diende iemand met opzet schriftelijk een valse aanklacht bij de overheid in. Net als bij smaad was dat vaak een manier om wraak op iemand te nemen. Zo deed de eerder genoemde Hadewieg Fennis op 3 april 1917 aangifte tegen Stientje Munneke, omdat die haar enkele dagen daarvoor in Emmer-Compascuum in het openbaar zou hebben beledigd met: 'Ouwe gauwdief, je hebt de menschen geld uit de buutse gestolen. Ouwe hoer je hebt met andere kerels in de kelder gelegen.' Verder zou Geert Barelds haar eveneens voor 'ouwe hoer' hebben uitgemaakt. Tijdens de rechtszitting werden getuigen opgeroepen die bij

Johanna Siena Posthuma uit Barger-Compascuum maakte zich schuldig aan het beledigen van ambtenaren in functie, nadat die haar en enkele anderen hadden aangehouden wegens het zonder toestemming vervoeren van goederen in de grensstreek. (PDAC, 'Rechtzaken', 30 maart 1918, 9)

het akkefietje aanwezig waren geweest. Zij ontken- den dat Munneke de beledigingen had geuit. Fennis werd schuldig bevonden aan het indienen van een vals aanklacht tegen Munneke en moest voor twee maanden naar de gevangenis. In tegenstelling tot Munneke had Barelds geen klacht tegen Fennis ingediend, met als gevolg dat de rechtbank voor dat deel van de aanklacht de officier van justitie niet-ontvankelijk verklaarde.¹⁵

In de gemeente Emmen waren in de periode 1910-1924 ambtenaren het vaakst slachtoffer van een 'lasterlijke aanklacht'. Die zouden volgens de klagers dan corrupt zijn of zich aan buitensporig geweld schuldig hebben gemaakt. Zo had Lambert Broeksema uit Barger-Oosterveen op 20 oktober 1917 een valse aanklacht tegen rijksveldwachter Jacob Woltjer ingediend. Volgens Broeksema had die hem een maand eerder tijdens een kermis bij de Dordschebrug opzettelijk met een gummistok op het hoofd en tegen de rug geslagen. Tijdens de rechtszitting gaf Woltjer een andere lezing van het gebeuren. De veldwachter vertelde dat hij de beklagde op de bewuste avond samen met zijn collega Hendrik Jacob de Wit op afstand had gevolgd, nadat enkele kermisbezoekers hadden geklaagd dat Broeksema hen lastig viel en dat hij een mes op zak had. Enige tijd later brachten marechaussees Broeksema bij Woltjer, waarbij ze hem bovendien het mes overhandigden. De veldwachter had de onruststoker daarop naar huis gestuurd, waarna hij hem de rest van de avond niet meer was tegengekomen. Des-

*De Dordschebrug in Klazieneveng omstreeks 1900.
(Collectie Roelof Boelens)*

ondanks bleef Broeksema bij zijn verhaal en stelde dat de veldwachter hem zo ernstig mishandeld had dat hij dagenlang niet had kunnen werken. De rechter liet zich echter niet foppen en oordeelde dat de beklagde bewust over het voorval loog en dus een valse aanklacht had ingediend. Dat leverde Broeksema maar liefst drie maanden gevangenisstraf op.¹⁶ Jan Dost en Anna Maria Theresia Boogaars uit Munsterscheveld hadden op 10 september 1915 een schriftelijke aangifte tegen de in die plaats gedetacheerde landweersoldaat Harm Struik naar de officier van justitie in Assen gestuurd. Struik zou volgens Dost en Boogaars enkele dagen daarvoor 'terwijl verschillende staten in een oorlog waren gewikkeld waarin Nederland niet betrokken was, opzettelijk eene handeling hebben verricht waardoor de onzijdigheid van den staat der Nederlanden werd in gevaar gebracht'. De soldaat zou gewapend en in uniform Duits grondgebied hebben betreden, waar hij vervolgens Boogaars' echtgenoot Arnoldus Westen had bedreigd door zijn geweer op hem te richten en 'Nu schiet ik u dood' te roepen. De officier van justitie twijfelde aan de geloofwaardigheid van het verhaal van Dost en Boogaars en dat leidde ertoe dat beiden wegens het indienen van een valse aanklacht voor de rechter in Assen werden gedaagd. Struik werd als getuige opgetrommeld en vertelde dat hij op de bewuste dag tijdens zijn patrouille Westen in de buurt van de grens met Duitsland had gezien, terwijl die van het militair gezag daar helemaal niet aanwezig mocht zijn. Daarop was hij achter Westen aangegaan om hem te arresteren. Op een gegeven moment kreeg hij Westen te pakken, maar die was niet van plan mee te werken. In plaats daarvan probeerde Westen zich met de hulp van Dost en Boogaars los te rukken, zodat hij naar Duitsland kon vluchten. Door die worsteling was de soldaat op Duits grondgebied terechtgekomen. Toen hij zich dat realiseerde, liet hij de arrestant los en maakte direct rechtsomkeert naar Nederland. Westen kwam echter scheldend terug en wierp bovendien een steen naar hem. Struik

voelde zich daardoor bedreigd en hield daarom zijn wapen in de aanslag om zich eventueel te kunnen verdedigen. De soldaat ontkende echter dat hij zijn geweer op Westen had gericht en dat werd door een getuige bevestigd. De rechter concludeerde dat Dost en Boogaars een valse aanklacht tegen Struik hadden ingediend, maar toch kregen zij geen straf. In tegenstelling tot de officier van justitie vond de rechtbank namelijk dat de aanwezigheid van Struik op Duits grondgebied geen strafbaar feit had opgeleverd, omdat de neutraliteit van Nederland daardoor niet daadwerkelijk in gevaar was geweest. Ten aanzien van de vermeende bedreiging van Westen door Struik oordeelde de rechter dat de omschrijving van dat strafbare feit in de dagvaarding niet aan de daaraan gestelde eisen voldeed. In de tenlastelegging stond namelijk dat Dost en Boogaars hadden geweten dat Struik de bedreiging niet had gepleegd, terwijl in plaats daarvan vermeld had moeten worden dat de beklagden ervan op de hoogte waren geweest dat dit incident *in het geheel* niet had plaatsgevonden. Zodoende werden beiden van alle rechtsvervolging ontslagen.¹⁷ Westen heeft zich evenmin hoeven te verantwoorden voor zijn illegale verblijf in het grensgebied en het gewelddadige verzet tegen zijn arrestatie. De reden daarvan is niet duidelijk. Tijdens de Eerste Wereldoorlog hadden valse aangiften nogal eens betrekking op grenswachten die smokkel door de vingers gezien zouden hebben. Zo had Jan Herman Tibbe uit Barger-Oosterveen in februari 1918 aangifte van een geheime afspraak met commies Klaas Jerfans van de Wardt gedaan. Die zou hem inlichtingen hebben verschaft over wanneer en waar hij op wacht stond. Vervolgens zou de commies samen met een van zijn collega's Tibbe ongehinderd een partij chocoladepoeder naar Duitsland hebben laten uitvoeren. Tibbes verhaal werd echter niet geloofd en dus verscheen hij wegens het indienen van een valse aanklacht voor de rechter. Een van de door zijn advocaat opgeroepen getuigen wist zich te herinneren dat hij

de beklaagde wel degelijk met een pakje de grens had zien passeren, maar de officier van justitie trok de betrouwbaarheid van die verklaring in twijfel. Hij wees erop dat de getuigen bekenden van Tibbe waren en suggereerde dat zij om die reden het beeld probeerden op te roepen dat Tibbe onschuldig was. Los van de vraag of deze voorstelling van zaken klopte, hebben de getuigenverklaringen dat effect niet gehad. De rechter oordeelde namelijk dat Tibbe wel degelijk een valse aanklacht had ingediend en stuurde hem daar een half jaar voor naar de gevangenis.¹⁸ Hij is echter nooit vervolgd voor de door hemzelf opgebiechte smokkelhandel en ook dat wijst erop dat zijn relaas verzonnen was. Tibbe heeft zich wel diverse malen voor andere soorten misdrijven moeten verantwoorden. Die 'staat van dienst' zal zijn geloofwaardigheid evenmin positief hebben beïnvloed.

Noten

- 1 Art. 262 Sr.
- 2 *Drents Archief (DA), Arrondissementsrechtbank te Assen, 1878-1937 (AA), inventarisnummer (inv. nr.) 49, Vonnissen in strafzaken 1878-1929 (Vonnissen), vonnis 169 van 16 maart 1914; Provinciale Drentsche en Asser Courant (PDAC), 'Rechtzaken', 10 maart 1914, 2.*
- 3 *DA, AA, inv. nr. 45, Vonnissen, vonnis 32 van 22 januari 1912; PDAC, 'Rechtzaken', 16 januari 1912, 3.*
- 4 *DA, AA, inv. nr. 48, Vonnissen, vonnis 804 van 8 december 1913.*
- 5 *DA, AA, inv. nr. 66, Vonnissen, vonnis 223 van 18 april 1921; Emmer Courant. Nieuws- en Advertentieblad voor den Zuid-Oosthoek van Drenthe (EC), 'Rechtzaken', 6 april 1921, 3.*
- 6 *DA, AA, inv. nr. 51, Vonnissen, vonnis 315 van 22 mei 1915; PDAC, 'Rechtzaken', 11 mei 1915, 3.*
- 7 *DA, AA, inv. nr. 58, Vonnissen, vonnis 1063 van 5 november 1917.*
- 8 *DA, AA, inv. nr. 57, Vonnissen, vonnis 10 van 15 januari 1917; PDAC, 'Rechtzaken', 11 mei 1915, 3.*
- 9 *DA, AA, inv. nr. 48, Vonnissen, vonnis 829 van 15 december 1913; DA, AA, inv. nr. 49, Vonnissen, vonnis 23 van 5 januari 1914; PDAC, 'Rechtzaken', 9 december 1913, 6; PDAC, 'Rechtzaken', 23 december 1913, 3.*
- 10 *DA, AA, inv. nr. 53, Vonnissen, vonnis 236 van 27 maart 1916.*
- 11 *DA, AA, inv. nr. 59, Vonnissen, vonnis 361 van 8 april 1918; DA, AA, inv. nr. 59, Vonnissen, vonnis 441 van 29 april 1918; PDAC, 'Rechtzaken', 30 maart 1918, 9.*
- 12 *DA, AA, inv. nr. 60, Vonnissen, vonnis 1128 van 4 november 1918.*
- 13 *W.L.H. Köster Henke, Wetboek van Strafrecht met aantekeningen en verklaringen ten dienste van de politie (11e druk; Dokkum 1920) 210.*
- 14 *DA, AA, inv. nr. 65, Vonnissen, vonnis 510 van 13 september 1920; EC, 'Rechtzaken', 11 september 1920, 5.*
- 15 *DA, AA, inv. nr. 57, Vonnissen, vonnis 743 van 23 juli 1917.*
- 16 *DA, AA, inv. nr. 58, Vonnissen, vonnis 1204 van 17 december 1917; PDAC, 'Rechtzaken', 11 december 1917, 2.*
- 17 *DA, AA, inv. nr. 53, Vonnissen, vonnis 88 van 31 januari 1916; PDAC, 'Rechtzaken', 18 januari 1916, 3.*
- 18 *DA, AA, inv. nr. 59, Vonnissen, vonnis 609 van 10 juni 1918; PDAC, 'Rechtzaken', 4 juni 1918, 4.*

Lezing over de familie Postma (Hotel Postma) donderdag 2 mei 2024, 14.00 uur, Theehuis Nabershof

Wiebe Postma komt op donderdag 2 mei 2024 naar Emmen om het bijzondere verhaal over de geschiedenis van zijn familie tijdens de Duitse bezetting (1940-1945) te vertellen. Gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog leidden uiteindelijk niet alleen tot het einde van het hotel, maar ook tot compleet verstoorde verhoudingen binnen de familie Postma. Sommigen van hen kozen voor de NSB en de Duitse bezetter, zoals Bert Postma, die zich bij de Waffen-SS aansloot. Klaas Postma koos voor het verzet en werd door de bezetter vermoord. Broer Hennie werkte in Nederlands-Indië als Japans krijgsgevangene aan een dodenspoorlijn. Zie ook: <https://home.deds.nl/~hotelpostma/hotelnl.html> of <https://www.werkgroepherkenning.nl/een-hotel-vol-ellende-familiegeschiedenis-uit-emmen/> of S. Hoek-Beugeling, *Gemeente Emmen 1940-1945*, Beilen 2023, blz. 22-23.

Wij rekenen op een volle zaal voor deze interessante lezing. Graag aanmelden via gretiben@hotmail.com of 06-15688141 (svp 's avonds bellen). Niet-leden zijn welkom. Vol is vol. De entree is voor iedereen twee euro. Graag gepast betalen bij binnenkomst.

*Het voormalig Hotel Postma.
(Gemeente Emmen, 1940-1945, blz. 23)*

Truus Kromsigt en Jo Weijers

... Een vervolg ...

In de *Kroniek* van december 2023 schreef Gerben Dijkstra over longarts Truus Kromsigt (1915-2004) en schilder Jo(hanna) Weijers (1900-1992) die in de jaren vijftig van de vorige eeuw vanuit Hoogeveen naar Emmen kwamen. Hij ontdekte een interview met de twee vrouwen in de *Emmer Courant* van februari 1958. Daaruit citeerde Dijkstra fragmenten. Maar wie waren Kromsigt en Weijers eigenlijk? Dat kwam niet zo uit de verf in het dagbladartikel. Ook kon niet boven water worden gehaald wie die twee journalisten waren. En al zouden we namen achterhalen, dan nog was het zeer waarschijnlijk dat zij er niet meer zijn. Immers mijn oudere collega's in de jaren tachtig, toen ik bij die krant kwam werken, waren toen al of gingen binnenkort met pensioen en leven nu zeker niet meer, helaas. Daarom deed Dijkstra een oproep in de *Kroniek* wie meer over de twee vrouwen kon vertellen. En op die manier kwamen we in contact met vrouwen die bij de longarts in Emmen hadden gewerkt: Gea Braakman en Hennie Jansen.

Gea Braakman (76 jaar) en Hennie Jansen (78 jaar) ontmoetten elkaar op zestienjarige leeftijd toen ze werk kregen bij longarts Kromsigt. Dat was in het zogenaamde Zweedse gebouw aan de Minister Kanstraat in Emmen. In dat gebouw waren enkele gezondheidsinstellingen ondergebracht en kwamen mensen voor tuberculose-controle. Gea en Hennie hadden nauwelijks kennis van röntgenologie of laboratoriumonderzoek. Ze werden zoals dat heet in het diepe gegooïd. Ze waren jonge meiden met niet veel meer opleiding dan ulo en/of een vormingsklas. Ze konden toen niet weten dat ze samen met

enkele andere collegaatjes vrienden voor het leven zouden worden. Nog steeds ontmoeten ze elkaar eens in de zoveel tijd om ergens koffie te drinken, samen een fietstocht te maken of gewoon thuis rond de keukentafel herinneringen op te halen. En als Gea en Hennie eenmaal aan de praat zijn, dan komt de ene na de andere herinneringen boven water. Maar niet alle verhalen zijn volgens hen voor publiciteit geschikt. Ze vragen zich af of de anderen van de afdeling van dokter Kromsigt wel dezelfde ervaringen hebben als zij. Meer dan eens zeggen ze, dat ze als jonge meisjes zo weinig wisten over wat er allemaal te koop was in de wereld, laat staan over de lessen die ze op de röntgenologie en in het laboratorium onder leiding van dokter Kromsigt kregen. Het was in die jaren zestig van de vorige eeuw zo, dat de meeste meisjes na een beperkte vooropleiding aan het werk gingen. Vaak was de gedachte, dat ze toch gingen trouwen en dan zou meer opleiding niet nodig zijn. Gelukkig dachten werkgevers in die tijd soms wel anders en stuurden ze jonge werkneemsters naar een praktijkopleiding of naar een vervolgvondststudie. Van dokter Kromsigt konden Hennie en Gea veel leren. Als Hennie en Gea dat vertellen schieten mijn

*Gea Braakman (links) en Hennie Jansen
bekijken in de jaren zestig van de vorige
eeuw een röntgenfoto.
(Collectie Gea Braakman)*

*Hennie Jansen en Gea Braakman in 2024 met een schilderij van Jo Weijers.
(Foto Marscha van Noesel)*

gedachten even naar de tijd, toen ik als jong meisje op de krant kwam werken tussen al die oudere en zeer ervaren mannelijke collega's. Hoe onbeholpen ik me voelde en hoe lang ik over een stukje deed, soms tot in de nacht schrijven en herschrijven en de volgende morgen weer vroeg aan de slag en niets zeggen. Je wilde je gezicht niet verliezen. Zo moeten Hennie en Gea zich ook gevoeld hebben.

Dokter Kromsigt en haar levenspartner de schilderes Jopie Weijers konden bij hen geen kwaad doen. "De schilderes was een ontzettend lieve vrouw. Ze was klein van stuk, maar had een groot hart!" zeggen ze beiden vol overtuiging. Dokter Kromsigt, hun leidinggevende, was een sociale vrouw. Hennie: "Ze kwam op bezoek als je iets te vieren had of als je ziek was. Ze had met Sinterklaas voor iedereen een verrassing. Er was een gezellige sfeer op de afdeling." Vaak zagen ze de kunstschilder eigenlijk niet. "Wel als Jopie of de dokter jarig was," zegt Hennie.

Dan werden de assistenten van het lab en röntgenologie aan De Veenkampen 7, waar de twee vrouwen woonden, op de koffie gevraagd. Hennie herinnert dat 'juffrouw Weijers' zoals ze werd genoemd, dan de huisvrouw was en voor koffie en gebak zorgde. "Soms sprak ze me aan over huishoudelijke dingen," zegt Hennie "Ze vroeg me of ik ook kon ruiken wanneer de aardappels gaar zijn. Gek, dat ik dat nog weet. Zij kon dat wel, ruiken wanneer de aardappels gaar waren. Ik had er nog nooit van gehoord, zoals er zoveel dingen waren die we op die leeftijd van die vrouwen hoorden waarvan we niets wisten," zegt Hennie. Gea vult haar aan: "We waren daar ook om te leren. Ik ben door dokter Kromsigt gevormd, dat kan ik rustig stellen. We leerden ook heel veel van de andere meiden op de afdeling. We zaten vaak tijdens de koffiepauze met de mond vol tanden als de dokter aan het woord was. We wisten niets en soms kregen we de slappe lach, omdat we wel van elkaar begrepen dat we niets begrepen ..."

De jeugdige assistenten van de longarts werden direct vanaf het begin voor moeilijke taken gezet. Hennie werd assistente in het laboratorium. Wat ze daar in die tijd moest doen, willen jongeren die nu in de gezondheidszorg zitten nauwelijks geloven. "Mensen moesten slijm ophoesten en dat moest ik dan onderzoeken. Het werd in een buisje gedaan, ik moest het dan opzuigen, ja tot bepaalde hoogte, en het dan tussen twee glaasje laten lopen, blauwe puntjes tellen en onderzoeken of er sprake was van tbc." Na afloop van de dienst moest alle apparatuur worden uitgekookt en gedroogd en schoon weer worden opgeruimd.

Daar krijg ik de rillingen van als ik me dat voorstel. Je was net als in de coronatijd toch wel bang voor besmettingen?

Hennie: "We werden er allemaal tegen ingeënt. En als jong meisje dacht je daar ook verder niet zo over na. Dat gebeurde ook in ziekenhuizen. Meisjes werden op jonge leeftijd voor ernstig zieke patiënten gezet om ze te wassen. Ik was ook een tijdje leerling-verpleegkundige, wat ouder dan de meeste leerlingen, dus men dacht: die kan wel tegen een stootje. Dus werd ik op de zware interne afdeling gezet met mannen die veelal terminaal waren. Ik had nog nooit eerder met ernstig zieken te maken gehad. Zonder enige voorbereiding werd ik aan de verzorging van die patiënten gezet, ook samen met een oudere verpleegkundige in nachtdiensten. Na een jaar gaf ik er de brui aan. Vergeleken met toen komen jongeren nu beter uitgerust de arbeidsmarkt op."

Gea moest eerst wel toestemming vragen aan haar ouders of ze wel mocht ingaan op het verzoek van dokter Kromsigt om bij haar op de afdeling röntgenologie te komen werken. Gea had toen een baan bij de gemeente, maar zij had het daar niet zo naar haar zin. "Maar onze buurman had tbc gehad, dus mijn ouders waren wel bang voor besmetting." Uiteindelijk mocht ze gaan en daar is ze tot nu toe blij mee. Zij hoefde niet te stoppen met werken toen ze ging trouwen. Het werd wel even uitgesteld, maar ze heeft later nog twintig jaar bij de bedrijfs-geneeskundige dienst gewerkt. Hennie heeft na de jaren bij dokter Kromsigt geen betaald werk meer gehad. Je kan je er nu weinig bij voorstellen dat vrouwen ontslag moesten nemen als ze gingen trouwen. Dat overkwam alle vrouwen die een betaalde baan hadden en gingen trouwen, het was de

*Gea Braakman toont in 2024 een schilderij van Jo Weijers met hooibulden.
(Foto Marscha van Noesel)*

wet... Zolang geleden is dat nog niet eens. Ik herinner me dat mij bij een sollicitatie in 1979 ergens in Drenthe werd gevraagd of ik niet van plan was zwanger te worden, want dan kreeg ik de baan niet. Er was geen haar op mijn hoofd die daarover nadenkt in die tijd. Dat was van veel latere zorg. Er was een gezellige sfeer rondom dokter Kromsigt. Gea werkte met de longarts achter de röntgenapparatuur. "Dokter Kromsigt bekeek de foto's en ik moest noteren wat ze constateerde. Dat ging razendsnel en ik kende al die termen in het begin natuurlijk niet. Het werk heeft Gea wel zo gegrepen dat ze zodra het kon later weer aan het werk ging als doktersassistente. En nog steeds als er iets medisch op de tv is dan wil ik het zien." Gea en Hennie zijn beiden altijd geïnteresseerd

gebleven in de gezondheidszorg, zoals een leraar op school een leerling voor de rest van zijn leven een richting kan uitsturen, omdat de manier van lesgeven zo indringend en inspirerend was.

De lunchpauzes herinneren de vrouwen zich ook nog goed. In Emmen was toen net een Hema geopend, wat een gebeurtenis op zich was. Gea: "Gauw aten we ons brood op om maar in de Hema te kunnen rondlopen. Engelse drop en nylonkousen waren de favoriete aankopen."

Over de schilder Jopie Weijers hoorden de mensen op het lab en bij de röntgenologie niet veel. Dat ze schilderde wisten ze wel. Gea: "Soms moest de dokter eerder van haar werk weg, omdat ze met juffrouw Weijers schilderijen moest wegbrengen. De juffrouw had geen rijbewijs, de dokter wel."

Gea heeft in die tijd zelfs twee schilderijen van Jo Weijers gekocht die ze voor dit interview even voor de dag heeft gehaald en opnieuw bekeken weer bewondert. Misschien dat ze nog eens wat aan de lijsten wil veranderen, maar verkopen? Daar denkt ze niet over na.

Het is de grote vraag waar al die andere schilderijen van Jo Weijers zijn gebleven.

En weer schiet ik naar het nu. In mijn atelier staan immers ook ontelbare schilderijen die ik in de loop van mijn leven heb gemaakt. En als ze niet ergens geëxposeerd worden dan is je huis te klein. Zo ook bij talloze andere (amateur)kunstschilders. Ooit dringt de vraag zich op wat daarmee te doen?

Gea zou wel willen weten waar het werk van 'juffrouw Weijers' is gebleven, net als de *Kroniek*, want het is zeker dat er heel veel waren.

**'Wie heeft schilderijen van Jo Weijers
in zijn of haar bezit of
wie herkent de boerderij links?'
Reacties naar: mgvannoesel@gmail.com
(06-52214813) of de redactie:
alberteggens@hotmail.com**

*Jo Weijers, Noordbarge, olieverf op doek,
1970, 60x50 (Particulier bezit).*

Uitbreiding dorp Emmen op de markegrond van Noordbarge (deel 2)

In deze tweede bijdrage over de uitbreiding van het zanddorp Emmen reconstrueren we de bebouwing aan de westzijde van de Wilhelminastraat tussen het oude pad (kadastraal perceel D-4159) tegenover de Kapelstraat (sinds 2002 de ingang van de Weiert, de Monetpassage) en de Baander.

In de *Kroniek* van maart 2022 zijn de woningen met de huisnummers 58 tot en met 63 beschreven. In dit tijdschrift beschrijven we de panden met de huisnummers 64-65, de woning van Willemina Frieling en huisnummer 66, het woon- en winkelpand van de families Stern, Kropveld en Lindhout.

Wilhelminastraat 64-65

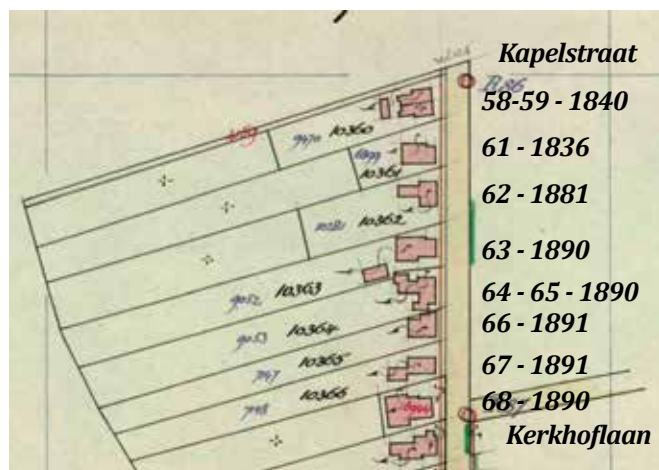
Eigenaars

In 1889 verkocht landbouwer Albert Wiggers uit Emmen het kadastrale perceel D-4155, bouwland, aan bakker Hendrik Reinink die op het adres Wilhelminastraat 63 woonde.¹

Reinink liet in 1890 op het bouwland een huis bouwen (D-6900). In 1919 verkocht hij de woning aan landbouwer Roelof Trip uit Klazienaveen, die het op zijn beurt in 1922 verkocht aan Willemina Frieling (Den Oever, 13-10-1887 - Emmen, 17-01-1983). Zij bleef eigenaar tot het moment dat de gemeente in 1971 haar woning onteigende. Op 22 februari 1972 werd de woning afgebroken.

Bewoners

Op het adres Wilhelminastraat 64-65 woonde 'de blinde juffrouw Frieling'. Vanwege haar visuele handicap werd zij door een buurvrouw geholpen. In de kleine aanbouw links begon Simon Strating begin jaren dertig zijn bekende muziekschool. Die ging later op in de Gemeentelijke Muziekschool. Nadat juffrouw Frieling op 30 mei 1947 naar het adres met huisnummer 65 verhuisde, werd de woning door Jan Brinks (* 24-06-1911), Evert Barendrecht (* 02-12-1932), Johnny Jansen (* 01-12-1934) en Jacob Haaksema (* 28-03-1892) bewoond. Het pand is op 22 februari 1972 afgebroken. In 1947 werd de hiervoor genoemde aanbouw inge-

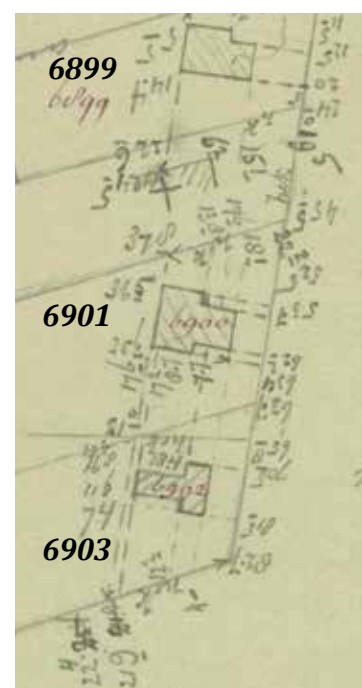

De afbeelding is een fragment uit de kadastrale kaart van de Wilhelminastraat in 1947. Op de kaart zijn de nieuwe perceelnummers van 1947 (zwart) en de voorgaande (blauw) te zien. Op dit kaartfragment staan de huisnummers van 1947 met het bouwjaar van de woning volgens het kadaster vermeld.

richt als keuken voor de woning van mevr. Frieling. Het huisnummer van dit pand werd nu 65. Willemina Frieling was de enige bewoner van dit

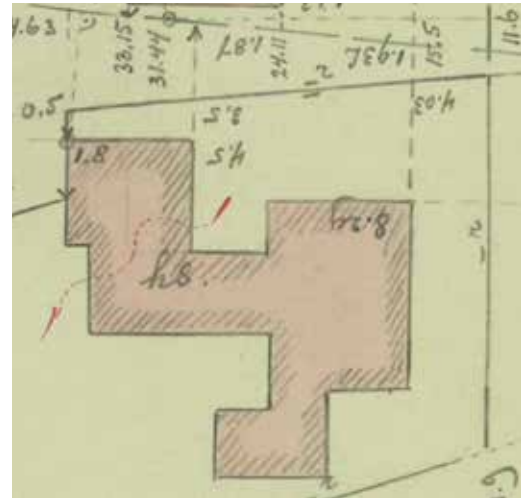
De woning D-6900 was eigendom van bakker Hendrik Reinink. De woning 6902 was van architect Edske Kliphuis uit Noordbarge en Hendrik Reinink uit Emmen. In 1919 vond er een ruiling en verkoping plaats, waarbij Hendrik Reinink eigenaar werd van kadastraal perceel D-9052 (Wilhelminastraat 63).

Het gesplitste perceel van D-7572 werd als D-9053 aan Roelof Trip verkocht, die het op zijn beurt aan Willemina Frieling verkocht. Op deze veldwerkkaart staan de afmetingen van de woningen. (Kadaster, Veldwerk EMN00_D_125_1 (1891))

Links staat de woning van Willemina Frieling omstreeks 1920. Haar dienstbode is aan het ramen wassen. Rechts is de voorgevel van bakkerij Reinink te zien. Buren en kinderen uit de buurt poseren voor de fotograaf. Op de voorgrond zijn de tramrails te zien. (Collectie Roelof Boelens)

De situatie in 1920 met de afmetingen van de woning op het adres Wilhelminastraat 66. (Kadaster, Veldwerk_EMN00_D_329, zoeken onder D 9053)

huis dat eveneens op 22 februari 1972 werd afgebroken.²

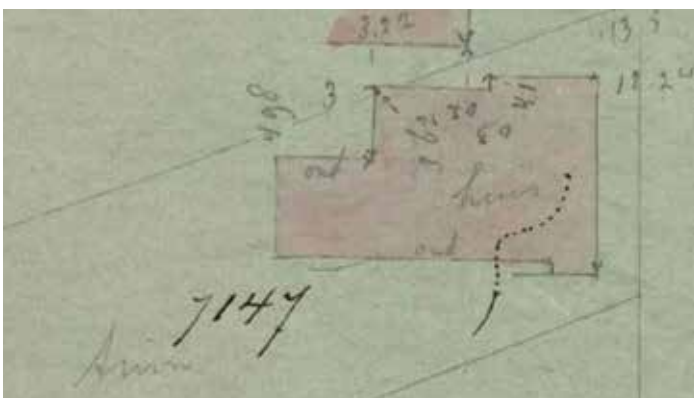
Wilhelminastraat 66

Eigenaars

In 1892 verkochten de broers Hinderikus Ensing uit Emmen en Albertus Berend Ensing uit Emmerhout, landbouwers, het kadastrale perceel D-7147 op de

Noordbargeres, langs De Grint, aan koopman Jacob Stern en zijn kinderen uit Erm. De kinderen van Jacob Stern waren Abraham, gehuwd met Martje Israëls, Saartje en Louis.

In januari 1917 verkochten Jacob Stern en zijn zoon Abraham Stern, beiden koopman te Erm, de woning voor f. 3.000,00 aan Betje Stern (1853-1934), de weduwe van Abraham Kropveld en haar zoon Jacob (1889-1942), gehuwd met Amalia Dalsheim

Links: Op de achtergrond is de boerderij van Hindrikus Ensing te zien. Op deze lokatie staat anno 2024 een bankgebouw. Op deze foto, begin 20ste eeuw, ligt de markesteen (ingekleurd) als grens tussen de zanddorpen Noordbarge en Emmen te zien. Links zijn de woningen te zien die in het maarnummer van de Kroniek van 2022 zijn beschreven. Rechts: De boerderij van Ensing. (Collectie Roelof Boelens)

De veldwerkkkaart, getekend in dienstjaar 1927 n.a.v. bijbouw bij het pand Wilhelminastraat 66. (Kadaster, Veldwerk_EMN00_D_429_1 - 1927)

Winterhoeden.
 Wed. KROPVELD, Emmen,
 bericht de ontvangst van
 een prachtige collectie
 Dames-, Meisjes- en Kinderhoeden.

Wilt ge even coulant bediend worden als voorheen,
 Koopt dan bij het oude vertrouwde adres
Wed. Kropveld - Emmen
 Zoo juist ontvangen een mooie collectie
PETTEN

Linksboven: Advertentie van 'Wed. Kropveld' (Emmer Courant (EC), 13-10-1917)

Linksonder: Ondanks dat zijn moeder in 1934 was overleden, bleef Jakob Kropveld de winkelnaam 'Wed. Kropveld' gebruiken. Op 5 juni 1941 plaatste hij vermoedelijk voor het laatst 'voor boeren' een advertentie. (Agrarisch Nieuwsblad (waarin opgenomen het orgaan Landbouw en Maatschappij))

Rechts: Het winkelpand van Musifoon rond 1960. (Collectie Roelof Boelens)

(1898-1942). Een bedrag van f. 1.500,00 wordt in januari 1917 contant betaald. Het resterende gedeelte wordt door de kopers geleend van vader en zoon Stern tegen een rentepercentage van 4%. In de winkel in het pand verkochten zij onder andere manufacturen, hoeden en petten.

Bewoners

Na de deportatie van het gezin Kropveld-Dalsheim in oktober 1942 door de Duitse bezetter woonden tot februari 1950 verschillende gezinnen in dit

pand. Volgens de bewonerskaart woonde pianist Henk Lindhout vanaf 13 februari 1950 in dit pand. Uit advertenties in dagbladen blijkt dat hij al direct na de bevrijding in het pand de muziekzaak Musifoon had (zie afbeeldingen).

In 1955 kocht Hendrik Lindhout het pand van de erfgenamen Kropveld, die het op zijn beurt in 1973 aan de gemeente verkocht. Het pand werd na deze verkoop afgebroken. De winkelzaak werd verplaatst naar De Weiert en is anno 2024 te vinden op de hoek van de Noorderstraat-Hoofdstraat.³

Noten

- 1 Dijkstra, G.J. e.a., 'Uitbreiding dorp Emmen op de markgrond van Noordbarge', in: Kroniek, jaargang 31 - nummer 83 - maart 2022, blz. 14-22.
- 2 Kadastrale leggers 1933 (Albert Wiggers), 4634 (Edske Kliphuis en Hendrik Reinink), 4701 (Hendrik Reinink), 9239 (Roelof Trip) en 14018 (Willemina Frieling). GAE, Bewoningskaart Wilhelminastraat 64-65. Hoek-Beugeling, S. e.a., 100 Jaar Emmen, deel 2, Noordboek 2004, blz. 71. Mondelinge informatie van Henk Folkerts, Emmen.
- 3 Kadastrale leggers 4010 (Hendrikus Ensing), 6451 (Jakob Stern), 10762 (Betje Kropveld-Stern) en 22648 (Hendrik Lindhout). GAE, Bewoningskaart Wilhelminastraat 66. Bulte, Marcel, Hun namen worden niet vergeten, Beilen 2014, blz. 216-217. Hoek, 100 Jaar, deel 2, blz. 71.

Advertenties van Musifoon.

(Vanaf boven: EC, 30-08-1946; EC, 16-12-1949 en Nieuwsblad van het Noorden, 25-02-1972)

Terugblik

Met vreugde kijkt het bestuur terug op de nieuwjaarsreceptie nieuwe stijl in het theehuis bij de Nabershof. Het was een geslaagde bijeenkomst en gezelligheid stond voorop. Het elkaar op deze wijze beter leren kennen werd alom op prijs gesteld. U mag van ons aannemen dat de Historische Vereniging vaker iets gaat organiseren waarbij gezelligheid groot geschreven staat. Het bestuur heeft een drukke periode achter de rug. We hebben een paar keer sessies met de benen op tafel gehad. In de nabije toekomst gaat u merken waartoe dat leidt.

Contributie met ingang van 2024

Tijdens de laatste algemene ledenvergadering (ALV) in 2023 werd besloten om de contributie voor leden met ingang van 2024 te verhogen naar € 20,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra. Graag rekening hiermee houden in het betalingsverkeer met de HV Zuidoost-Drenthe.

Ledenwerfactie HV Zuidoost-Drenthe

Via onze ledenwerfactie hebben we in 2023 ruim 50 nieuwe leden mogen inschrijven. Daar zijn we erg blij mee. Als lid kunt u nog steeds een nieuw lid aanmelden. Vraag uw familie, burens, vrienden of ze lid willen worden. Dan krijgt u een mooie cadeaubon van 10 euro. Neem contact op met Gré Tiben (mailadres en telefoonnummer voorin deze *Kroniek*) en zij maakt het verder in orde.

Geplande erfgoedactiviteiten

Dit jaar begint de HV Zuidoost-Drenthe haar jaar-

programma met de ALV op 25 maart in 't Schienvat in Erica. Na de pauze houdt schrijfster Ria Blom uit Buinen een lezing over haar nieuwste boek *De onzichtbare Eik*. Verderop in deze *Kroniek* meer over deze voor onze vereniging belangrijke bijeenkomst.

Zaterdagen 11 en 18 mei 2024

Op deze zaterdagen staan onze jaarlijkse erfgoedreizen weer op het programma. Deze keer gaan we varen op de Eems. Ook bezoeken we de Speicherbecken bij Geeste. 's Middags bezoeken we Schloss Bentheim in de wunderschöne Grafschaft. De bus van 11 mei is vol en in de bus van 18 mei is bij het verschijnen van deze *Kroniek* nog plaats voor negen personen. Bij de registratie van het stampotbuffet is er iets misgegaan. Dat konden we met de nodige improvisatie nog ondervangen. Dat lukt niet zo makkelijk bij busreizen. In de week van 18-24 maart krijgt elke bij ons bekende deelnemer een lijst waarop hij staat. Wie denkt dat hij/zij zich wel heeft opgegeven, maar niet op de lijst staat, moet dat zo snel mogelijk melden bij Henk Jeurink. Hij zal dan naar een oplossing zoeken. Tot en met deze week komen nieuwe deelnemers op een door Henk bij te houden reservelijst. Hopelijk voorkomt deze aanpak problemen. Voorlopig houdt Henk Jeurink het er op dat door al die updates zijn computer een beetje de kluts kwijt is geraakt.

Tenslotte

In 2024 verschijnt de *Kroniek* op 11 juni, 4 september en 11 december.

Mogen wij uw emailadres?

Wij sturen af en toe een mail/nieuwsbrief naar onze leden. Meestal vlak voor een activiteit om u er nog even aan te herinneren. Of extra informatie die na het verschijnen van de *Kroniek* nog binnenkomt. Graag willen wij onze mails ook aan u versturen, maar daarvoor ontbreekt van een aantal leden het mailadres. Daarom vragen wij: heeft u de laatste maanden geen mail van ons ontvangen, kom dan even in actie. Geef uw emailadres via een mailtje door aan onze ledenadministratie: aost3@kpnplanet.nl. Wij zorgen er dan voor dat u in het vervolg ook de actuele nieuwsberichten ontvangt.

Algemene Ledenvergadering 2024

Emmen, 29 januari 2024.

Geachte leden,

U wordt van harte uitgenodigd voor onze Algemene Ledenvergadering (ALV) op maandag 25 maart 2024. Dit jaar wordt de ALV gehouden in het Sociaal Cultureel Centrum 't Schienvat aan de Heidebloemstraat 4, 7887 EB te Erica. De vergadering duurt van 19.30-20.30 uur. De zaal is vanaf 19.00 uur open.

AGENDA

1. Welkomstwoord en opening door de voorzitter.
2. Verslag ALV van 27 maart 2023. [opvraagbaar/licht op de tafels]
3. Jaarverslag 2023 en verantwoording. [opvraagbaar/licht op de tafels]
4. Financieel resultaat 2023 en verantwoording: [opvraagbaar/licht op de tafels]
 - a. rekening 2023;
 - b. verslag kascommissie bestaande uit Jacob Zuur en Dirk de Graaf;
 - c. begroting 2024;
 - d. de hoogte van de contributie voor het jaar 2024 is in de ALV van vorig jaar vastgesteld. Het bestuur stelt de ledenvergadering thans voor om met ingang van 1 januari 2025 de contributies met de jaarlijkse CBS-indexering te verhogen. De nieuwe bedragen worden naar boven afgerond in euro's. Toekomstige contributieverhogingen, die afwijken van de indexering zullen aan de ALV worden voorgelegd.
5. Verkiezing leden bestuur
Volgens het rooster van aftreden zijn Peter Kraan en Geert Schutrups aftredend en terstond herkiesbaar. Door persoonlijke omstandigheden ziet Sake Dijkstra zich genoodzaakt om zijn bestuursfunctie neer te leggen. Tussentijds heeft Johan Withaar eveneens zijn bestuursfunctie neergelegd. Deze omstandigheden leiden tot vier vacatures. Peter en Geert hebben kenbaar gemaakt dat ze nog een keer herkiesbaar zijn. Wel denken beide bestuursleden na over de lengte van hun volgende bestuursperiode. Dan resteren er nog twee vacatures. Het bestuur stelt voor om in de vacature van Sake Dijkstra Rika Jonkers uit Emmen te kiezen. Rika draait al een korte tijd mee als aspirant-bestuurslid. Het bestuur stelt de ALV tevens voor om de vacature van Johan Withaar niet meer te bezetten. Daardoor komt de bezetting van het bestuur terug bij een oneven aantal van zeven zetels. Het bestuur vindt dat aantal voldoende.
Verkiezing leden kascommissie
Aftredend en niet herkiesbaar Jacob Zuur. Dirk de Graaf is herkiesbaar en nog een jaar beschikbaar als kascommissielid. Als tweede lid van de kascommissie wordt ons reservelid Lucy Moorlag gekandideerd. We vragen de ALV met deze kandidaatstelling in te stemmen. Rest ons nog een nieuw reservelid te kiezen.
6. Ledenwerving.
7. Rondvraag.
8. Sluiting.

De stukken voor de ALV zijn vanaf maandag 18 maart 2024 bij de secretaris op te vragen. We rekenen op een grote opkomst.

Namens het bestuur,
Henk Jeurink, secretaris.

Lezing na ledenvergadering, vanaf 20.30 uur.

In november 2023 verscheen bij Uitgeverij Drenthe het boek *De onzichtbare eik* van Ria Blom uit Buinen. Ria neemt ons na de pauze van deze ALV [20.45 uur] mee naar 100 jaar tussen boeren en burenen. De opzet van het boek is een beschrijving van het leven in de dorpen Drouwenerveen en Buinen in de jaren 1843-1943. Voor velen van ons belooft het een herkenbare voordracht te worden.

